

Att stöda ett gemensamt föräldraskap under och efter separationen

Kvalitativ litteraturanalys

Fanny Fodstad, Joanna Daly & Natalie Karlsson

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Socionom (YH)
Identifikationsnummer:	7508, 7509, 7510
Författare:	Fanny Fodstad, Joanna Daly & Natalie Karlsson
Arbetets namn:	Att stöda ett gemensamt föräldraskap under och efter separationen – kvalitativ litteraturanlys
Handledare (Arcada):	Eivor Söderström
Uppdragsgivare:	Barnvårdsföreningen (BF) i Finland r.f.
<p>Sammandrag:</p> <p>Antalet separationer stiger varje år och därmed är det fler barn som hamnar mellan föräldrarnas konflikter, då en separation påverkar både barn och föräldrar. I ett hem där föräldrarnas konflikter tar över vardagslivet kan fokus på barnets bästa glömmas, vilket kan leda till att barnets utveckling och anknytning kan rubbas. Detta arbete är ett beställningsarbete av Barnvårdsföreningen (BF) där syfte är att handleda professionella i arbetet med barn och föräldrar under och efter en separation, samt förtydliga för föräldrarna nyttan av det goda gemensamma föräldraskapet. Frågeställningarna är <i>Hur kan de professionella stöda det gemensamma föräldraskapet under och efter en separation? Vad kan stöda det gemensamma föräldraskapet samt barnets bästa?</i> Som bakgrund för arbetet har vi tagit upp ämnen vi ansåg aktuella för arbetet och behandlat bl.a. lagstiftning, barnets bästa, olika känslorfasor man genomgår under en separation samt det gemensamma föräldraskapet. Den teoretiska referensramen i arbetet är småbarnspedagogiken, socialpedagogiska förhållningssätt, utvecklingsteorin samt anknytningsteorin. Metoden vi har använt oss av i arbetet är en allmän litteraturstudie där vi inkluderade 10 vetenskapliga artiklar. I resultatet kommer det fram att tryggheten och bemötandet av de professionella är viktigt, samt hur den trygga anknytningen ofta leder till en positiv utveckling hos barnet men även hela familjen. Professionella upplever att de inte alltid har rätt verktyg att använda sig av då de möter familjer som genomgår en separation. I många fall kan barnen ha en hel del frågor om separation samt föräldrarna kan behöva stöd av de professionella.</p>	
Nyckelord:	Barnvårdsföreningen, gemensamt föräldraskap, separation, utveckling, anknytning, barnets bästa, socialpedagogik
Sidantal:	50
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	20.4.2020

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	7508, 7509, 7510
Author:	Fanny Fodstad, Joanna Daly & Natalie Karlsson
Title:	
Supervisor (Arcada):	Eivor Söderström
Commissioned by:	Barnavårdsföreningen i Finland (Child Welfare Association)
<p>Abstract: The number of separations increases each year and thus more children end up between the parents' conflicts, since a separation affects both the children and the parents. In a home where parents' conflicts take over everyday life, focus on the best interests of the child can be forgotten, which can disrupt the child's development and connection. This work is ordered by Barnavårdsföreningen i Finland (Child Welfare Association) where the purpose is to guide professionals in the work with children and parents during and after a separation, as well as clarifying for the parents the benefit of good co-parenting. The questions are <i>How can the professionals support the co-parenting during and after a separation? What can support co-parenting and the best interests of the child?</i> As a background for the work, we have raised current topics and dealt with legislation that deals with the topic, the best interests of the child, different emotional phases that one goes through during a separation and co-parenting. The theoretical frame of reference in the work is early childhood education and care, social pedagogical approaches, developmental theory and attachment theory. The method we have used in the work is a general literature study where we included 10 scientific articles. The result shows that the security and care of the professional is important, as well as how the secure connection often leads to a positive development in the child but also the whole family. Professionals find that they do not always have the right tools to use when meeting families who are going through a separation, and in many cases, children may have a lot of questions about separations and parents may need the support of professionals.</p>	
Keywords:	Barnavårdsföreningen, child welfare association, co-parenting, separation, development, attachment, best interest of the child, social pedagogy
Number of pages:	50
Language:	Swedish
Date of acceptance:	20.4.2020

INNEHÅLL

1	INLEDNING	6
2	BAKGRUND	7
2.1	Lagstiftning gällande separation	9
2.2	Gemensamt föräldraskap	10
2.3	Barnets bästa	12
2.4	Känslofaser under separation	14
3	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	18
4	TEORETISK REFERENSRAM	19
4.1	Småbarnspedagogiken	19
4.2	Socialpedagogiska förhållningssätt	20
4.3	Utvecklingsteori	24
4.4	Anknytningsteori	26
5	METOD OCH ARBETSPROCESS	27
5.1	Litteraturstudie	28
5.2	Kvalitativ analys	28
5.3	Litteratursökning	29
5.4	Etik	31
6	PRESENTATION AV MATERIAL	31
6.1	Professionellas bemötande av familjer	32
6.2	Gemensamma föräldraskapets betydelse	33
6.3	Barnets bästa	34
7	ANALYS AV RESULTATET	36
7.1	Hur kan de professionella stöda det gemensamma föräldraskapet under och efter en separation?	36
7.2	Vad kan stöda det gemensamma föräldraskapet och barnets bästa?	38
8	DISKUSSION	39
8.1	Metoddiskussion	39
8.2	Slutdiskussion	41
8.3	Arbetsfördelning	42
8.4	Fortsatt forskning	43
	KÄLLOR	44

Figurer	48
Bilagor	49

1 INLEDNING

Efter separationen är det ofta vanligt med en del utmaningar kring föräldraskapet. En del familjer kan få det att fungera väldigt bra efter separationen, medan det i andra familjer inte alls fungerar och man bör reda upp saker i rätten. Allt detta kan påverka barnet negativt. Barnets, likaså föräldrarnas, reaktioner på separationen kan vara individuella, en del reagerar starkt medan andra inte reagerar så att det syns. Det vi vill försöka hitta svar på i vårt arbete är hur man kan stöda föräldrar i en separation så att samarbetet och processen blir så bra som möjligt. I vårt arbete har vi valt att använda oss av ordet separation i stället för ordet skilsmässa. Det har vi valt att göra då ordet skilsmässa betyder att man formellt upplöser ett äktenskap, där betänketiden allt som oftast är 6 månader (Nationalencyklopedin). Ordet separation däremot täcker även de par som inte har ingått ett äktenskap.

Professor Linda Nielsen har studerat separationer och menar att barn lider mera av att mista kontakten med ena föräldern än att bo växelvis i två hem om föräldrarna har svårt att samarbeta. Enligt Nielsen är kvaliteten på relationen mellan föräldrar och barn viktigare än relationen mellan föräldrarna. (Bergström 2018 s. 85) Statistik och forskning visar att det är viktigt att hjälpa och stöda föräldrarna till ett bättre föräldraskap efter separationen, där hela familjen kan må bra, speciellt barnet.

Det är vanligt i denna dag med separationer men det finns ändå inte tillräckligt med kunskap om det. Samtidigt finns det många professionella som inte själva har gått igenom en separation och inte vet hur en som har gått igenom det känner. Det är förstås alltid personligt med upplevelser och känslor, men det är viktigt att dela med sig av kunskapen, för att förbättra välmående.

Vårt arbete är ett beställningsarbete av Barnavårdsföreningen i Finland. Det här projektet heter skilsmässa och/eller nyfamilj, och hör under temat social delaktighet. Arbetet är ett arbete av fyra inom detta tema. De andra tre arbetena kommer att tangera tema-

tiken växelvist boende och hur det kan påverka barnen. Ett av arbetena kommer att vara en produktutveckling, där de kommer att göra en broschyr angående temat.

Barnvårdsföreningen (BF) är Finlands äldsta barnskyddsorganisation som är grundad år 1893. Denna barnskyddsorganisation är Finlands enda svenskspråkiga. BF jobbar med att förstärka föräldraskapet, för en bättre barndom men även för ett barnvänligt samhälle. Barnvårdsföreningen erbjuder olika tjänster, dessa kan vara stöd och råd till barn och familjer, de arbetar i skolor för att stödja välmående för barn och unga, driver ett barnhem och eftermiddagsklubbar. Det som man på BF satsar mycket på är förebyggande arbete i ett tidigt skede. (Barnvårdsföreningen)

Vi har alla tre olika bakgrunder från temat, allt från personliga till arbetslivsrelaterade. Skilsmässor och separation är något vi ser ofta i både våra personliga liv men även genom jobbet, och därför känns temat väldigt aktuellt just nu.

Arbetslivsrelevansen med detta examensarbete är att man som professionell ska kunna få en överblick över hur man kan stödja familjer i separationer. Man ska även kunna få en bredare uppfattning om de olika faserna en person går igenom under en separation, och arbetssätt man kan använda sig av under detta livsskede. Detta gör att man som professionell på olika arbetsplatser kan få en bättre förståelse för föräldrar som har gått igenom en separation, och även kunna bemöta barnen och förstå dem bättre.

2 BAKGRUND

Varje år sker det ungefär 14 000 separationer bland gifta par, siffran bland ogifta par är okänd, och omkring 40 000 barn påverkas årligen. Det är inte bara föräldrarna som påverkas, utan även barnen. (Statistikcentralen 2018; Svenska Yle 2019) Finska statistiken från 2011 visar att cirka 40% av alla separationer sker i barnlösa familjer. Ungefär var fjärde separation sker i familjer med ett till två barn, 10% av separationerna är familjer med 3 barn, medan andelen familjer med 4 eller fler barn som genomgår separation är cirka 3%. (Väestöliitto 2020)

För att kunna stöda föräldrar som genomgår en separation bör man som professionell själv vara medveten om hur man ska bemöta personer som håller på att genomgå en separation, och hur man kan stöda dem i deras process. Daghemmet är ett exempel på ett ställe där man kommer att få se olika separationer och hur det påverkar barnen. Alla separationer är ändå olika, för alla personer upplever saker olika och gör saker på olika sätt. Olika synpunkter gör att ena parten kan uppleva det väldigt negativt och tungt medan den andra anser att processen gått smärtfritt.

I artikeln *Barnfattigdom och underhållsbidrag efter en separation* av Hakovirta (2010), kommer det fram att det är båda föräldrarnas skyldighet att försörja sitt barn ekonomiskt, och ifall föräldrarna har gemensam vårdnad kan det vara skäl att göra ett avtal där det framkommer om underhållningsbidrag. Det finns inte officiell statistik om hur många i Finland som får försörjning av den andra föräldern, endast statistik om ekonomisk försörjning för dem som gjort sitt avtal med hjälp av kommunens barnatillsyningsman finns tillgänglig. Hakovirta tar även upp att om barnet är inskrivet hos sin mamma och mamman har ensamvårdnad, finns det risk att det blir ekonomiskt svårare eftersom kvinnans lön ofta är sämre än mannens. En separation mellan två föräldrar kan ur barnets synvinkel bli en ekonomisk risk och det kan betyda t.ex. att barnet inte kan ha samma fritidssysslor som tidigare eftersom familjens ekonomi är sämre. Det framkommer även i artikeln att familjer med en ensamförsörjare är i större risk för barnfattigdom. I artikeln behandlas tre länder - Storbritannien, Finland och Frankrike, och hur ekonomisk försörjning i dessa länder sker. I Storbritannien är barnfattigdomen större eftersom det inte är vanligt att man får ekonomisk försörjning av den andra föräldern eller annat försörjningsbidrag. I Frankrike och Finland är det möjligt att minska på barnfattigdomen ifall alla skulle få ekonomisk försörjning av den andra föräldern. Fattigdomen i barnfamiljer började sjunka efter år 2007. Under året 2012 började fattigdomen stiga igen, och 2014 var barnfattigdomen i Finland 11,7%. (Hakovirta 2010; Karvonen & Salmi 2016)

Att upprätthålla ett bra förhållande mellan de separerade är ofta problematiskt. Det har visat sig att det är bra för föräldrarna att samarbeta, både för föräldrarnas skull och för att det påverkar barnet positivt och hjälper hen genom separationens fysiska och psykiska berg- och dalbana. Det har forskats mycket om konflikter, men denna artikel fo-

kuserar på föräldrarnas sociala nätverk efter separationen och hur det sociala nätverket påverkar separationen. Det sociala nätverkets godkännande är en viktig faktor för kvaliteten på förhållanden, men visar sig även vara en skyddande faktor för föräldrarnas personliga anpassning efter separationen. Vid separation kan det sociala nätverket ses ta en negativ ton mot den andra parten, vilket kan försvåra ett bra samarbete mellan föräldrarna. Det är viktigt för föräldrarna att stöda varandra under separationen och även efteråt. (Visser et al. 2017)

2.1 Lagstiftning gällande separation

I Finland finns det en lag som vill säkerställa barnets rätt och utveckling under en separation, Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (8.4.1983/361). Lagen vill säkerställa att barn kommer att få en trygg uppväxt och få den närhet de behöver. För att dessa kriterier ska uppnås ska barnet få tidvis träffa eller hålla kontakten med den förälder som hen inte bor med, och föräldrarna ska samarbeta med varandra. För att barnets bästa ska ses så är det viktigt att föräldrarna inte gör något beslut om barnet utan att man har diskuterat med barnet om det. Dock bör man ta i beaktande barnets ålder och utvecklingsnivå. Vid upplösning av äktenskap eller samboförhållande kan beslut om umgängesrätt samt växelvist boende göras via domstolen. Lagens 2§ om umgängesrätt är till för att trygga barnets rätt att upprätthålla en positiv relation även till den förälder som inte är barnets närförälder. Paragrafen understryker även att en förälder bör undvika att överföra till barnet sådant som kan vara till skada i barnets relation till den andra föräldern. (Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361)

Både i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (8.4.1983/361) samt lagen om äktenskap (13.6.1929/234) tas det upp om rätten för medling i familjefrågor, där man vid konflikter kan vända sig till medlare som ska hjälpa och stöda familjen oberoende familjeformen. Medlaren bör främja barnets bästa samt hjälpa familjen lösa konflikter på ett sätt som gynnar hela familjen.

I lagen om småbarnspedagogik 540/2018 behandlar man och sammanfattar småbarnspedagogikens uppgifter och skyldigheter. Verksamhetsformer för småbarnspedagogik är verksamheter som ordnas på daghem, i familjedaghem eller öppen verksamhet som ord-

nas på en lämplig plats. Syftet med småbarnspedagogiken är bl.a. att främja barnets uppväxt, utveckling, hälsa och välbefinnande enligt barnets ålder och utveckling, stödja och främja livslångt lärande, säkerställa en hälsosam och trygg miljö, identifiera barnets individuella behov av stöd och vid behov erbjuda stöd, samt tillsammans med barnet och vårdnadshavaren främja en harmonisk utveckling hos barnet och stödja barnets föräldrar i fostringsarbetet. I lagens 2§ tar man upp följande “Med småbarnspedagogik avses en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård av barn och i vilken i synnerhet pedagogiken betonas.” (Lag om småbarnspedagogik 13.7.2018/540)

Lagen om småbarnspedagogik 540/2018 (20§) behandlar även att man ska inkludera vårdnadshavarna i verksamheten och ge dem möjlighet att kunna planera och utvärdera barnets verksamhet i småbarnspedagogiken. Även barnets åsikter och önskemål bör tas i beaktande. Detta utförs bland annat genom VASU-samtal (planen för småbarnspedagogik) på daghemmet mellan de professionella och föräldrarna. Under samtalet lägger man upp mål för barnet och diskuterar utvecklingens styrkor och svagheter. För att se till barnets bästa är det viktigt att föräldrarna och de professionella öppet kan diskutera barnets styrkor samt svagheter.

2.2 Gemensamt föräldraskap

En separation kan gå väldigt bra och föräldrarna kan vara sams, men det kan ändå upplevas som en traumatisk händelse, även för barnen. Det kan leda till att det ändrar på alla parter situationer på olika sätt. Separation inom familjer med barn kan leda till barnfattigdom, eftersom en del föräldrar kan få ekonomiska problem då de separerar från sin partner. (Airio 2010 s. 196–197)

I Finland beror barnfattigdomen till stor del på vad föräldrarna har för position i arbetet. Barnfattigdom har stigit i familjer där ingendera föräldern arbetar eller bara den ena har inkomster. Det drabbar även barnen till en stor del ifall det inte finns ekonomiska möjligheter i familjen. (Statistikcentralen 2010) Barnfattigdomen syns genom att barnet inte har samma möjligheter att lika flitigt kunna delta i idrott och andra evenemang som

andra barn, och genom att familjen inte alltid har råd att köpa nya kläder. Genom dessa problem kan barnen bli mobbade i skolan och känna utanförskap.

Då ett par genomgår en separation kan det vara första gången man stöter på lagen om vårdnad om barnet och umgängesrätt. När man inte längre bor tillsammans och separerar, betyder det att man ska kunna komma överens om vem som är vårdnadshavare för barnet och var hen ska bo. Avtalet om detta görs oftast tillsammans med kommunens barnatillsyningsman. Det är viktigt för barnets bästa att föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet. Då har båda föräldrarna rätt till information om barnet från t.ex. daghemmet, hälsovården och skolan. (Ensi ja turvakotienliitto s. 10–12)

Som förälder är det väldigt viktigt att kunna vara ärlig mot sig själv för att kunna lyssna på barnet och hjälpa hen med diverse känslor och upplevelser. Det är viktigt som förälder att kunna se barnet, och inte tillrättavisa deras känslor och upplevelser om separationen. Barnet måste få berätta sina känslor och hur de känner, om de inte får berätta det för föräldrarna så är det bra att de får berätta det för någon annan trygg vuxen i deras omgivning. Men man ska ändå komma ihåg att hålla föräldrarollen, det ger trygghet för barnet. (Mäkijärvi 2014 s. 104–106)

För föräldrarna är det viktigt att avsluta sitt parförhållande och gå vidare till samarbetet, till att vara ett föräldrateam. En del separationer kommer på den ena förälderns initiativ, där hen i sin tanke redan kan ha börjat gå vidare i livet. För den andra föräldern kan separationen komma som en chock, och man är arg och sorgsen och förstår inte vad som gick fel. Då är det viktigt för alla att separera på känslorna över avslutandet av parförhållandet och känslorna för den andra som förälder. Lojalitet mot den andra föräldern är viktigt, men kan kännas svårt att ge om t.ex. lögnen och otrohet varit orsaken för separationen. En dålig kärlekspartner är och leder inte alltid till en dålig förälder, och därför är det viktigt att känna till sina egna känslor och om de hör till kärleks- eller föräldraskapet. Precis som gifta par, så är det bra för barnet att föräldrar kompletterar varandra även som separerade – kanske den ena föräldern är mera lyhörd och stöttar vid problem, medan den andra är mera aktiv och tillsammans med barnet gör fysiska aktiviteter. Samtidigt blir föräldraskapet "bredare" efter separationen, där det är bra om man kan hjälpa med allt från flätor, till att tvätta kläder eller fixa kedjan på cykeln. Många barn är känns-

liga för negativa stämningar och då är det bra att komma ihåg de goda egenskaperna hos den andra föräldern, som man kan prata om då barnets humör är nere. (Bergström 2018 s. 54–73)

2.3 Barnets bästa

När man genomgår en separation där barn är med i bilden är det viktigt att tänka på barnets bästa och försöka se situationen ur barnets perspektiv. Det kan vara lönsamt att fundera ut hur det kommer att fungera i praktiken, speciellt om man kommer att bo på olika orter. I en del fall kan man vända sig till barnatillsynsmannen som kan hjälpa med att göra ett avtal. I avtalet beslutas bl.a. när barnet ska bo var, hur vårdanden om barnet ordnas, hur man kommer att sköta barnets underhåll och hur man som förälder kommer att ansvara för att ha barnet hos sig. (Social- och hälsovårdsministeriet 2018 s. 5)

Att göra upp olika slags avtal är viktigt då det har blivit vanligare med växelvist boende, dock är det ännu inte lika vanligt med växelvist boende i Finland som det är i Sverige. I Finland vill föräldrarna inte ännu välja det som första alternativ, men det kan vända snabbt. För att växelvist boende ska fungera, krävs det av föräldrarna att de kan samarbeta, har tillit till den andra och är flexibla. Växelvist boende är tryggt för barnen för att de ska känna att de har aktiva relationer till båda föräldrarna. (Rissanen et al. 2017)

Barnens hälsa påverkas av separationen på ett sätt eller annat, det är väldigt individuellt hur man reagerar och vad man känner efter och under en separation. I Bergströms et al. (2015) forskning kommer det fram att flickor och pojkar påverkas på olika sätt av separationer. Flickor känner ofta sorg och deras sömn påverkas, medan pojkars sömn och koncentration lider. Detta är typiska problem som barn kan uppleva i en separationsprocess och symptomen kan stärkas om föräldrarna bråkar och det blir en konfliktfylld separation.

Barn i alla åldrar påverkas av föräldrarnas konflikter, och ofta kan de behöva hjälp med att gå igenom sina känslor. Yngre barn känner av stämningar runtom sig medan barn i skolåldern och tonåringar kan ta sig an större roller i familjen, även skyddande roller där de fokuserar på att skydda syskon eller föräldrarna istället för sig själva. Att inte vara ett

ensamt barn i familjen, att ha syskon som går igenom samma situation, har visat sig vara en positiv sorts skyddsfaktor genom föräldrarnas separation. Då barnet hamnar i mitten av långvariga konflikter kan det ge en dålig bild av relationer och familjeförhållanden, och barnet kan ofta ta ut ilska utanför hemmet, t.ex. på vännerna i skolan eller fotbollskompisarna. Barnet kan känna sig ansvarig för föräldrarnas välmående, och gömma undan sina egna känslor för att försöka lugna ner föräldrarnas bråk. Det kan även förekomma skuldskänslor av att så länge barnets finns så kommer föräldrarna inte ifrån varandra. Konflikt som konflikt påverkar barnen negativt, antingen genom ilska som tas ut på andra, eller koncentrationssvårigheter som kan göra skada i utbildningen, och även i utvecklingen. Barnet har rätt att känna sig tryggt i sitt hem, och det är upp till föräldrarna att se till att konflikterna och bråken inte går ut över barnen, men även att se till att alla får den hjälp de har behov av, stora som små. (Bergström 2018 s. 87–91)

Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster LAPE (Lapsija Perhepalveluiden muutosohjelma), har som en av de centrala punkterna att utveckla servicen för separationer. Syftet är att erbjuda förebyggande arbete samt tidigstöd så att tvistlösningar och vårdnadstvister skulle minska, och att ett försonat starkt föräldraskap skulle fortsätta mellan föräldrarna. Ett av LAPE:s målsättningar var att utveckla föräldraskapsplanen. Planens mening var att lösa barnets praktiska behov och under år 2017 prövades denna plan och samtidigt samlade man in respons. När man gjorde denna plan så använde man sig av de tillgängliga föräldraplanerna som Australien och Storbritannien (parenting plan) utarbetat. Föräldraplanen är dock inte ett juridiskt dokument och ersätter inte officiella beslut, utan i planen ska det framkomma barnets vardag, välmående samt tillväxt, frågor som föräldrarna vill tillsammans fundera på och ha som gemensamma mål för barnet. (Hakulinen et al. 2019 s. 59–60)

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter är det föräldrar och vårdnadshavare som har det primära ansvaret för barnets vård och fostran. De vuxna har rätt till att få stöd, rådgivning och handledning för att klara av den uppgiften, och ifall det inte lyckas är det statens uppgift att garantera den goda vården genom att placera barnet i fosterfamilj/hem eller till adoption. Konventionen kan delas in i tre olika teman; barn har rätt till särskilt skydd och speciell omvårdnad, rätt till tillräcklig andel av samhällets resurser, och rätt att delta i beslut som angår dem med beaktande av ålder och mognad. De

fyra viktigaste huvudprinciperna för konventionen är att alla barn är jämlika, barnets bästa prioriteras vid allt beslutsfattande, barnet har rätt till ett gott liv och att barnets åsikter ska beaktas. Artikel 3 i konventionen förklarar att då beslut görs som rör barn, bör barnets bästa prioriteras. (Lapsiasia.fi)

2.4 Känslofaser under separation

Under separationer går människan igenom olika faser. Det är väldigt individuellt hur man reagerar och separationen är en process, men det finns några "faser" som de flesta genomgår. Som professionell kan det vara nödvändigt att vara medveten om de olika "faserna" som föräldrarna går igenom då det kan underlätta i arbetet och förståelsen för föräldrarna.

Separationen kan kännas och ses som en kris för en del och därför kan det vara viktigt att känna till krishanteringens betydelse; en situation där våra vardagliga strategier är otillräckliga. Att äta, sova och minnas påverkas i kriser; ju sämre vi sover eller äter, desto svårare kan det vara att ha kontroll över våra tankar och liv. Då är det viktigt att ha rutiner, både för föräldrarna och för barnen. Krisen tillsammans med sorgen är en process som förändras med tiden, och det finns inget som säger hur länge en kris får eller måste hålla på. Bergström (2018 s. 19–23) menar att föräldrar ofta kämpar till bristningsgränsen för att hålla ihop tills de ser separationen som den enda lösningen till att gå vidare. Men separationen för många är en kris. Man kanske känner att man tappat sin identitet, är hjälplös och utan kontroll, och inte kan tänka ett liv utanför det livet man haft upp tills nu. Tilliten till andra och livets stabilitet rubbas. När man är den som blir lämnad är krisreaktionerna andra än om man är den som lämnat, då den lämnade tvingas in i en förändring man inte själv valt och kan ha svårt att känna och se annat än förlust, ilska och misslyckande. (Bergström 2018 s. 19–23)

Chocken

Då man får höra och uppleva något man inte räknat med kan reaktionen bli en chock, och för många personer kan en separation vara väldigt oväntad. Man förstår helt enkelt inte riktigt vad som har skett. I ett sådant tillstånd är reaktionerna väldigt individuella, som nedstämdhet och ångest. I den situationen då man för höra beskedet att den andra

inte vill leva tillsammans mera, kan reaktionen vara något helt annat än vad den är efteråt. I ett chocktillstånd kan man reagera på olika sätt, och då man börjar inse faktumet kan man börja skylla på sig själv. Man kan även börja tänka på att relationen har varit en illusion från början. (Krause 2019 s. 15–25) Allas reaktioner under chockfasen kan vara väldigt individuella och komma i olika takt under fasen.

Att inse faktumet

Denna fas är då man verkligen börjar inse att förhållandet tagit slut. Att det tagit slut på sätt eller annat kan kännas (alltid) väldigt illa, men speciellt illa om man blivit lämnad p.g.a. att den andra hittat någon annan den vill leva med. När man kommer in i fasen och börjar inse att det verkligen inte kommer att gå tillbaka till det “vanliga som varit”, kan det göra att ens känslor är riktigt upp och ner, och man reagerar på sätt som man inte annars brukar reagera på. Man kan gå från att först vara väldigt ledsen och gråta över att det tagit slut, till att man blir riktigt arg och ilskan tar över ens kropp. (Krause 2019 s. 29–44)

Den egna försvarsmekanismen kan strida med sanningen att tro på det som hänt. Att ha tålamod med sig själv är viktigt, och att förlora sig själv för stunden betyder inte att man förlorat sig själv för alltid. Oavsett vad man känner nu, så kommer det att ändra med tiden. (Bergström 2018 s. 24)

Samtidigt när man känner aggressioner och ilska brukar det göra att man får energi och man tar tag i saker. Däremot när man sörjer så har man inte ork och kraft att tänka på något annat än det man sörjer över. En del människor har lätt att snabbt gå vidare och börja ett nytt förhållande efter det som upphört. Det kan kännas väldigt jobbigt för den andra parten som varit en del av det gamla förra förhållandet. Detta gäller oberoende om det är under förhållandet eller genast där på, så kan det kännas väldigt tungt att bli ersatt av någon annan. (Krause 2019 s. 29–44)

Alla människor har olika strategier för att komma vidare i en sådan situation. En del kan ta ett glas vin för att det just då lättar på känslorna, men det kan vara skadligt i längden om det ena glaset utvecklas till ett beroende. Andra kan känna ett behov av att gå och träffa vänner och familjen för att få sällskap. Som vän eller familjemedlem ska man

gärna ännu en lång tid efter separationen fråga av personen hur det är och låta hen berätta åt en hur hen känner sig. Det är viktigt att inte bara finnas där genast efter separationen utan även en lång tid efter det. Ibland kan den som genomgått en separation gärna vilja vara i fred, då ska man som nära person låta hen göra det, då egen tid för att tänka på det som hänt eventuellt är det enda behovet. (Krause 2019 s. 29–44)

Bearbetning

Under bearbetningen går känslorna i vågor. Ibland kan man känna att saker är väldigt sorgliga och svåra medan man i andra fall kan känna stor glädje av någonting. Man kan även under denna fas börja uppskatta det “nya” som man har, när man har bearbetat de omställningar som har skett. Man kan t.ex. börja känna att det är roligt igen att klä upp sig ibland, det behöver inte vara några stora saker utan ganska vardagliga. När man arbetar vad som hänt kan det vara att man skulle velat ha svar på en massa frågor av den andra parten, som man inte alltid får svar på. (Krause 2019 s. 45–59)

Under bearbetningen kan det vara bra att skaffa sig en ny hobby och hålla sig aktiv för att hålla tankarna borta från det negativa. Bergström (2018 s. 25) förklarar hur en situation i stort kan verka ohanterlig, men om man går igenom varje mindre del för sig själv så kan det vara enklare att gå igenom och ger känslan av framgång. Ilska och besvikelse är stora och ofta självklara känslor under bearbetningen. Att acceptera känslorna och avgränsa kontakten med den andra parten kan vara bra ifall det känns för tungt, och för att respektera barnets kärlek till båda föräldrarna är det viktigt att bita ihop sina egna negativa känslor och istället ta upp det positiva hos den andra även då det känns jobbigt.

Att vilja hämnas på den andra är väldigt vanligt. Det kan göra att man för en kort stund känner lindring, men om det sedan blir så att man bara går och funderar på hur man ska hämnas, är det inte hälsosamt mera. Ibland kan det vara bra att få diskutera om situationen med någon. Det kan vara någon nära vän eller familjemedlem. Ibland kan det ändå bli så att då man diskuterar med någon annan upprepas saker hela tiden men på olika sätt. Det är en del av bearbetningen, med det ska man vara försiktig att det inte är det enda som funderas på. Ibland räcker det inte att diskutera med någon nära utan då kan det vara bra att kontakta professionell hjälp. Det kan vara i situationer då man helt

enkelt sitter fast och inte kan komma bort från den förra partnern, utan hen hänger med i tankarna hela tiden. Behovet att prata med en professionell kan komma en längre tid efter separationen, det behöver inte alltid vara direkt efter. (Krause 2019 s. 45–59)

Acceptans

När chocken är över kommer acceptansen, då man inser vad situationen är och att man nu verkligen är i denna nya situation. Det varierar väldigt mycket på när personer som genomgått separation kommer till denna fas, för alla är olika och behandlar saker i olika takt. Denna fas kommer oftast när det värsta är över och en ny vardag kan levas utan att hela tiden tänka tillbaka på det som varit. Det är absolut inte bara negativt med att tänka tillbaka, för då ges en ny chans för den vardag man kommer att leva. Troligtvis kommer det i något skede en tanke på hur det var och hur det är nu, man börjar helt enkelt jämföra. Det är så man inser att saker har två sidor och att man kan komma vidare i livet utan de saker man haft. (Krause 2019 s. 72–84)

Det kan vara utmanande att lita på någon igen. Det tar sin tid att göra det och man måste bara övervinna den eventuella rädsla som kan finnas efter separationen. Det är väldigt olika hur detta upplevs, i en del fall kan man genast ha tillit till personer medan andra bör jobba med det väldigt mycket. Det kan vara många frågor som kommer upp efter en separation och ännu i detta skede kan man känna skuld känslor och skylla på sig själv. Det finns ofta många frågor som blir i luften som man börjar grubbla på efter en separation. Därför kan det vara nödvändigt att sammanfatta den relation som varit och fundera på de frågorna som blivit öppna. Men även ta upp de positiva sidorna, som att vad har jag lärt mig om mig själv? (Krause 2019 s. 72–84)

Att gå vidare

För att gå vidare är det viktigt att man talar om det som har hänt. Det är inte hälsosamt för en själv om det bara blir inom en och det aldrig diskuteras. Därför ska det diskuteras med sådana personer som man känner att man kan lita på och har tillit till. En del som har upplevt en separation har träffat en ny partner rätt snabbt. Det kan i en del fall vara en god sak, i andra en lite mer negativ sak. Ibland kan det upplevas att man inte riktigt kan skilja på vilka känslor som hör till den nya relationen och vilka som hör till den gamla. I en del fall kan det kännas som att det behövs mera tid före man kan träffa nå-

gon ny. Det kan även vara riktigt hälsosamt, för en del kan läkningsprocessen ta längre tid än för andra. När man har genomgått en separation, har man lärt sig en hel del om sig själv men även värderingar. Det är någonting som troligtvis kommer följa med i den nya relationen. Det kan dock vara att när man kommit in i en ny relation, ändras värderingarna. Ändå är man medveten om det som hänt och har med sig det vad man lärt sig från de tidigare förhållandena. (Krause 2019 s. 96–106)

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet med vårt arbete är att hitta nyare kunskap inom området när det handlar om en separation, hur man kan förstärka det gemensamma föräldraskapet, familjens samarbete och värderingar. Eftersom arbetet är ett beställningsarbete av Barnavårdsföreningen är det viktigt att vi hittar en fördjupad kunskap inom ämnet och hur det går att stödja det gemensamma föräldraskapet samt stärka samarbetet mellan föräldrarna under och efter separationen. Även andra professionella som jobbar med barn och familjer kan ha nytta av vårt arbete.

Tidigare forskningar inom temat har vi studerat i början. När vi gjorde vår litteratursökning var det viktigt redan i början att sökningarna var relevanta inom vårt eget område. (Henricson 2017 s.122) Vi valde även att koppla in småbarnspedagogiken i vårt arbete och därför har vi kommit fram till följande frågeställningar som passar för vårt arbete:

1. Hur kan de professionella stöda det gemensamma föräldraskapet under och efter en separation?
2. Vad kan stöda det gemensamma föräldraskapet samt barnets bästa?

Vårt arbete fokuserar på att stödja föräldrarna under och efter separation, och hur de professionella inom småbarnspedagogiken (ålder 0–6) kan stödja hela familjen och det fortsatta föräldraskapet. Gemensamt föräldraskap och samarbete mellan föräldrar fortsätter efter separationen, speciellt då man får gemensam vårdnad om barnet. Som redan nämnt är alla separationer unika och olika, det betyder att samarbetet mellan föräldrarna kan vara utmanande och det kan påverka barnets stressnivå och välmående.

4 TEORETISK REFERENS RAM

Under och efter en separation kan det hända många saker som inverkar på hur framtiden kommer att se ut. För en del familjer kan separationen gå i fredens tecken medan det i andra familjer kan vara en väldigt orolig separation. Som barn blir man ofta påverkad av separation och det kan man som förälder ibland glömma. Därför är det viktigt att komma ihåg barnets bästa. Ibland kan man behöva hjälp av en professionell och de professionella kan behöva reflektera över hur de kan hjälpa föräldrarna. Det vi tar upp i vår teoretiska referensram är småbarnspedagogiken, socialpedagogiska förhållningssättet, anknytningsteorin samt utvecklingsteorin. Dessa har vi valt för att vi anser att de kan hjälpa oss att koppla teorin till de svar vi kommer att hitta i våra artiklar.

4.1 Småbarnspedagogiken

I grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018 (Utbildningsstyrelsen 2019 s. 35–36) tar man upp om samarbetet mellan vårdnadshavarna och daghemspersonalen, som är väldigt viktigt. Det är viktigt både för att båda parterna ska kunna stödja barnets utveckling men även det att utbytet av information uppdateras. Det är viktigt från den synvinkeln att båda föräldrarna ska veta vad som sker i daghemmet, även då de bor på olika adresser, men även så att daghemspersonalen vet vad som är på gång hemma och vad som eventuellt kan påverka barnet. Ett sådant samarbete kan främja vårdnadshavarnas kontakt sinsemellan. Det är en relevant sak då vi i vårt arbete kommer att fokusera på hur man kan hjälpa och främja föräldrars samarbete mellan varandra efter en separation, så att man kan se till barnets bästa.

När man funderar på barnets bästa finns FN:s barnkonvention till hjälp för det. Finland anslöt sig år 1991 till konventionen, och efter det har den gällt som lag. I FN:s barnkonvention finns det fyra stycken principer som alltid ska beaktas; icke-diskriminering (artikel 2), prioritering av barnets bästa (punkt 1 i artikel 3), barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6) och barnets rätt att höras (artikel 12). (Lapsiasia.fi) De ovan nämnda riktlinjerna tas även upp i Social- och hälsovårdsministeriets publikation om

Barnets vardag efter separationen – plan för samarbete mellan föräldrarna (2018 s. 11).
Det är en plan för samarbete mellan föräldrar som har separerat.

4.2 Socialpedagogiska förhållningssätt

Madsen (2010 s. 7, 9–11) tar upp att socialpedagogik grundar sig på samhällsteoretiska utgångspunkter. Fokuseringen är på förändring, mobilisering och inkludering. Det som är målet är att inkludera alla sorters människor i samhället oberoende hurdan livsstil man har, funktionsvariationer eller andra saker som skiljer sig.

Socialpedagogikens mål är att hjälpa individer med att hitta deras egna kompetenser inom vardagen och även att förstärka dessa kompetenser om det ses att behövas. (Cederlund & Berglund 2014 s. 45) Det som egentligen menas med detta är att människor är sociala och komplicerade, och genom att kategorisera människor i grupper på basis av vad man inte kan, kan det leda till att det inom samhället blir en hel del självuppfyllande profetior. I den naturvetenskapliga diagnostiken har man alltid tänkt att man ska gå "bevisets väg" eller hitta behandlingssätt, men i det socialpedagogiska förhållningssättet har man som utgångspunkt individens egna resurser som används som källa för förändring. (Cederlund & Berglund 2014 s. 49)

Viktiga centrala begrepp i de socialpedagogiska handlingarna är dialog, delaktighet och att skapa gemenskap. När man som professionell möter klienter ska man få en öppen dialog med dem och sätta sig in i klientens vardag. Genom att möta klienter stöter man på depression, sociala problem och hopplöshet. Man ska få klienten att öppna ögonen för de möjligheter som finns till förändring. En socialpedagog går inte in på medicinsk diagnos utan kollar på den sociala miljön runt klienten och observerar den. (Ranne 2005 s. 16)

För de professionella är bemötandet viktigt, men ordet bemötande är ett brett samt omfattande begrepp. Att bemöta en annan människa betyder att det bör ske rättvist, även med vänlighet och empati. När det pratas om bemötandes etik handlar det inte enbart om hur den andra personens handlingar värderas. När professionella bemöter en person inom sitt arbete är det viktigt att se och bekräfta personen som mötet sker

med. Som professionell ska man känna till Blennbergers bemötanderepertoar, som består av 10 stycken relevanta aspekter.

Samspel och situationsanpassning; att ha social tolkningskompetens.

Autenticitet; vara entusiastisk över jobbet.

Respekt; respektera sin klient som hen är.

Vänlighet; tänka på sina ordval, tonfall och ansiktsuttryck.

Empati (uppmärksamhet och lyhördhet); se klienten.

Rättvist bemötande; när arbetet görs med en grupp, bör de professionella komma ihåg att behandla alla rättvist och lika.

Jämlik hållning; bemöta alla klienter likvärdigt.

Tydlighet och saklighet; de professionella ska ge den information och kunskap som krävs av hen.

Empati (medkänsla); ha förståelse för klientens situation och upplevelser.

Humor; det är bra att le och skratta vid rätta tillfällen vid ett möte med klienter.

(Blennberger 2013 s. 121–147)

I Madsens bok (2001) beskriver han bildningsblommans processer som personliga och fackliga utmaningar för socialpedagogiken, och handlar om att ha förmågan att analysera och formulera problemställningar. Med ett socialpedagogiskt arbetssätt bör pedagogerna använda sig av de fyra olika kompetenserna på ett personligt och integrerat sätt. Till de fyra kompetenserna hör produktiva, analytiska och syntetiska, expressiva samt kommunikativa kompetenserna. När socialpedagogen sedan använder sig av de fyra kompetenserna så har man förmåga att integrera den femte kompetensen som är handling. Kompetensen fyra olika blad kan även kallas för hjärta, händer, hjärna och tunga. Kompetenserna kommer att utvecklas under socialpedagogens profession.

MADSENS BLOMMA, FIGUR 1.

Produktiva kompetensen

Denna kompetens brukar benämnas som händer. Socialpedagogen bör med hjälp av sina händer förhålla sig till skapande och omforma sin omvärld. Med hjälp av redskap ska pedagogen stå i relation till det produktiva för att hålla det vid liv. Med de manuella färdigheter som socialpedagogen ska ha bör hen kunna lösa praktiska samt tekniska uppgifter, samt kunskapsprocesser kan även kopplas ihop med det vetenskapliga fältet. När det pratas om den produktiva kompetensen kan det hända att socialpedagogen måste kalla in en annan expert. Den produktiva kompetensen behöver en hel process för att nå det produktiva, och igenom den processen utvecklar socialpedagogen sin profession. (Madsen 2001 s. 228)

Analytiska och syntetiska kompetensen

Kompetensen benämns även som hjärnan. Socialpedagogen ska ha kunskap och förståelse om världen runt omkring. Världen hen lever i är inte alltid den samma som identiska världen vi tror vi lever i. Pedagogerna ska sträva efter att ligga så nära sanningen, men ändå minnas att kunskapen hen har inte alltid är sanningen. För att kunna producera den kunskapen bör pedagogen ha kunskaper om sina handlingsmöjligheter, för att förhålla sig utforskande till den socialpedagogiska verksamheten. Pedagogerna bör ha

kunskap om klientens förutsättningar och levnadsvillkor. (Madsen 2001 s. 231–235)

Expressiva kompetensen

Kompetensen brukar benämnas som hjärtat, och denna kompetens handlar om de emotionella och estetiska sidorna hos socialpedagogen. I denna kompetens har kroppsspråket en stor betydelse. När socialpedagogen använder sig av det expressiva verktyget kan man sätta in sig i andras situation och hjälpa dem att bearbeta svåra situationer på ett professionellt sätt. Som pedagog måste hen ha erfarenhet av den ”tysta kunskapen” eftersom alla människor inte verbalt kan uttrycka sig. Erfarenhet av den tysta kunskapen är viktig för pedagogen så att hen kan låta personerna uttrycka sig i en annan form så att andra människor kan tolka och diskutera. (Madsen 2001 s. 229–230)

Kommunikativ kompetensen

Kompetensen brukar kopplas ihop med tungan, och här har samspelet mellan människor en stor roll. Språket har en betydelsefull roll, socialpedagogen ska ha kunskap i hur samspeletsprocesser fungerar mellan människor och hur relationer fungerar. Även pedagogens interaktion med andra människor har en stor betydelse i arbetet. Människor utgår ofta från det att alla människor är som en själv. Människor har känslor, en egen identitet samt språkliga- och handlingsförmågor. Förutsättningen är att alla människor har en gemensam norm när det gäller interaktion. När människor har samtal med varandra så delas språket och meddelar de saker vi vill ha sagt åt den andra människan. Med språket som vi använder är det frågan om en handling som är en social relation till den andra. För att ha en språklig kompetens måste även den kommunikativa kompetensen finnas. (Madsen 2001 s. 230–231)

Den femte kompetensen

Kallas även för handlings kompetens, som bildas av de fyra andra kompetenserna. Detta är den viktigaste kompetensen som bildar en helhet och med hjälp av den så når bildningsblomman sitt fulla bildningsvärde. I den femte kompetensen har kreativitet en central betydelse som används i de fyra andra kompetenserna. Socialpedagogen integrerar och omformar de andra kompetenserna, här kommer även fram att pedagogen har skapat en helhet av sina kunskaper, erfarenheter och hållningar. Bildningsprocessen ger ett

resultat av hela handlingskompetensen och det är då som pedagogen fyller ut sin egen yrkesroll. Här måste man komma ihåg att pedagogens vilja och kunnande inte är samma sak. Det kan många gånger bli en sorts dilemma för pedagogen vad hen kan och vill. Hen bör kritiskt reflektera de etiska dimensionerna som kan avspegla sig i de socialpedagogiska handlingarna. (Madsen 2001 s. 234–236)

Det viktiga när det gäller socialpedagogiska handlingar är att skapa gemenskap, dialoger samt delaktighet. Det handlar om att de professionella ska kunna bemöta människor med rättvisa, vänlighet och empati i sitt arbete. Cederlund & Berglund (2014) skriver att socialpedagogikens mål är att hitta människans egna kompetenser i vardagen och att förstärka de kompetenser som kan behövas. Här kan man koppla ihop den produktiva kompetensen, det handlar om att de professionella med hjälp av olika redskap ska ha färdighet att lösa de kompetenser som behöver förstärkas hos personen.

Blennbergers bemötanderepertoar och Madsens bildningsblomma går att koppla ihop. Den expressiva kompetensen beskriver att kroppsspråket har en stor betydelse. Professionella ska kunna använda kompetensen så att hen kan sätt in sig i andras situation och hjälpa personen att bearbeta de svåra situationerna med bl.a. empati, jämlik hållning samt tydlighet och saklighet. När det handlar om den kommunikativa kompetensen ska de professionella ha kunskap om samspelsprocesser och interaktion med andra människor. Den analytiska kompetensen beskriver att de professionella ska ha kunskap men även förståelse vad som händer i världen runt omkring. Madsen (2010) skriver att det socialpedagogiska förhållningssättet fokuserar sig på förändring, mobilisering och inkludering av personer i samhället.

4.3 Utvecklingsteori

Teorin av psykoanalytikern Erik H. Erikson (1902–1994) fokuserar sig på självständighetsutvecklingen och anpassningen till den sociala världen. Han menade att beroende på hur en person lever genom varje fas i livet, så formas personligheten därefter. Människans varje utvecklingsfas kan uppfattas som en kris i livet, då all utveckling är konfliktfylld. Eriksons olika faser under utvecklingen brukar kallas för psykosociala utvecklingskriser och med hjälp av dem så utvecklade han utvecklingsteorin. Jämfört med

Freud (1856–1939) som också hade en teori om utvecklingen, men med fokus på biologisk sexualitet och enbart faser till tidig vuxenålder. Utvecklingen av personligheten under kriser kan endera gå åt ett positivt håll eller negativt håll, man framställer båda alternativen som motsatser till varandra. Om man som barn genomgår en kris på ett bra sätt, utvecklas en viktig aspekt av identiteten som sedan har en stor betydelse hur man tar sig igenom framtida kriser. (Tamm 2012 s. 49–65; Hwang & Nilsson 2019 s. 58–63)

Erikson beskriver de åtta olika utvecklingsfaser som man genomgår i livet. Faserna behöver inte alltid komma i denna ordning som de är beskrivna här, och det är väldigt individuellt hur de kommer, och om de kommer. Någon kan "hoppa" över en del faser medan andra kan stanna längre i en fas. Barn mellan 0–3 år kan känna *missstro* under de första levnadsåren, barnet behöver lära sig att lita på omgivningen. Under åldern 1–3 år kan det förekomma *tvivel* i utvecklingen, under denna fas är det viktigt att låta barnet lyckas med fysiska aktiviteter som barnet gör. *Skuldkänslor* infaller vid 3–6 år, när barnet utvecklar sin kognitiva förmåga, och barnet planerar sitt beteende och med hjälp av det organiserar de specifika målen. *Underlägsenhet* vid 6–12 år är tiden då barnet uppfostras även av samhället. Normer och vardagskultur ingår i barnets liv och barnet utvecklar kunskaper samt skicklighet. *Identitetsförvirring* sker i åldern 12–20 år, vuxenlivet kallar och personen börjar forma en egen identitet. Puberteten startar och personen söker efter sin sexuella identitet. Här är det många val som ska göras, t.ex. yrkesval. Negativa frekvenser kan vara att personen går för mycket efter andras vilja och det kan leda till bl.a. depression. *Isolerings* fasen är i åldern 19–40 år, vuxenlivet börjar och man söker efter kärleken och vill bilda egen familj. Har personen haft en bra utveckling hittills så kan hen känna respekt och kärlek i nära relationer, ifall en dålig utveckling skett kan det leda till att personen är rädd för närhet och isolerar sig själv. *Stillastående* fasen som är i åldern 30–60 så utvecklar vi förmågan som omhändertagning, omsorg samt ansvar. Risken för att inte ta ansvar kan leda till ovilja och kritiskt beteende mot andras personers idéer och tankar. Sista fasen är *förtvivlan* 50 + år, när personen sedan kan integrera de tidigare faserna och känner sig lycklig över hur hen utvecklat sig själv som person. (Tamm 2012 s. 49–65; Hwang & Nilsson 2019 s. 58–63)

4.4 Anknytningsteori

Anknytningsteorin är en utvecklad teori av barnpsykiatern och psykoanalytikern John Bowlby (1907–1990) och psykologen Mary Ainsworth (1913–1999). Anknytningen kan ses som en struktur av självupplevelse, det är en lång utvecklingslinje. Späd- och småbarns anknytning går ut på att anknyta de starka banden till föräldrarna eller annan nära omsorgsperson. Senare i utvecklingslinjen blir det centralt att knyta nära känslor med kompisar och livspartner. Den tidiga anknytningen samt dess karaktär i barndomen kan styra den vuxnas känslomässiga relationer. Det finns två typer av anknytning; den trygga och den otrygg anknytningen. Om anknytningen varit en trygg bas redan som barn så präglas det i vuxen ålder. Ifall man som barn upplevt otrygg anknytning så kan det leda till brister i den känslomässiga utvecklingen senare i livet. Hur anknytningen och kvaliteten på tryggheten kan verkställas, sker under människans hela livscykel. Livscykeln styr våra känslomässiga relationer samt påverkar även reaktioner under sådana förhållanden när relationer brister i vårt liv. Bowlby menar att om relationen mellan barnet och föräldern är starka och bestående finns det i själva relationen glädje och känsla av trygghet, och ifall det finns brister i relationen så kan det skapas ängsla och förbittring. I en relation som helt bryts uppkommer det sorg och depression. (Tamm 2012 kap. 3; Askland & Sataøen 2014 s. 60)

En separation kan alltid ses som en sorg eller en kris i livet, eftersom trygghetsbasen försvinner. Bowlby betraktar den sociala utvecklingen som en process i fyra faser. *Paralyserade* fasen är när personen inte känner något eller uppfattar det som hänt. Personen upplevs som lugn och känslolös. Under fasen *sökandet* går personen igenom alla händelser, minnen och detaljer från den gemensamma tiden med den andra personen. Här genomgår en sorgprocess som sedan hjälper den som sörjer att sörja vidare. Något som kan upplevas som en sorts fas är *vrede*, det betyder att personen är arg på allt och alla. Personen som genomgår en separation kan uppleva att en annan person som försöker hjälpa och trösta, enbart påminner om händelsen som skett. *Desorganiserad* och *förtvivlan* som är den tredje och fjärde fasen, så inser personen förlusten och hur den eventuellt förvandlar livet. Personen är i ett depressivt tillstånd, när alla känslor är bearbetade måste hen omorganisera sitt liv och få tillbaka den trygga basen som utgångspunkt i livet. (Tamm 2012 kap. 3)

Bowlby menar att anknytningsteorin fokusera sig på att anknytningen till modern är den viktigaste och att en separation från modern är skadligt för barnets hälsa. Senare forskning har bevisat att det delvis stämmer. En separation som sker mellan barnet och modern kan skapa ångest men även beroende på relationens kvalitet ha stor betydelse. Eftersom modern inte alltid är den enda huvudpersonen i barnets liv så kan det vara lika skadligt med en frånvarande fader i en familj när en separation pågår. Speciellt hos pojkar kan separationsångesten framträda när de saknar faderns karaktär som de vanligtvis identifiera sig med. Separation från ena föräldern är mindre skadligare om föräldrarnas separation varit relationsmässigt mer harmonisk än konfliktfylld. En separation där barnet separeras temporärt från ena föräldern kan leda till separationsångest oberoende fast/om den andra föräldern är närvarande. I regel är en separation oftast känslomässigt invecklad och förhållandena är konfliktfyllda. (Tamm 2012 s. 105)

Enligt Sinkkonen (2018 s. 107–108) är ett förhållande med en partner i vuxenlivet den viktigaste anknytningen, och därför har en separation omfattande konsekvenser för en person. Män och kvinnor upplever en separation på olika sätt, kvinnan kan uppfatta att det handlar om att kommunikationen med den andra minskat och mannen kan uppleva att den andra enbart gnäller och söker efter fel. När ett förhållande tar slut, bryts även anknytningen mellan de två personerna. Fast anknytningen brister mellan två personer så är det en lång process att komma loss. Att bryta sig loss från ett förhållande som har haft en stor roll i personen liv, kan påverka på personens identitet och självkänsla.

5 METOD OCH ARBETSPROCESS

Vi har med gemensamt beslut valt att utföra en kvalitativ litteraturstudie eftersom denna studien ger bra forskningsfrågor samt svar. Detta betyder att vi ställer frågor till litteraturen och med hjälp av tidigare forskning kan vi sedan kritiskt granska den och analysera svaren. En litteraturstudie är en omfattande studie, och det betyder att vi med hjälp av litteraturen analyserar det material vi har.

Beställaren för vårt arbete är Barnavårdsföreningen. De önskar ett arbete där konceptet är att nå båda föräldrarna, och därmed få föräldrarna att inse värdet av det gemensamma

föräldraskapet efter att man separerat. Vi diskuterade med beställaren och bestämde tillsammans att ändra lite på arbetet, och med hjälp av en kvalitativ litteraturstudie lyfta fram nyare forskning inom ämnet, om hur man kan stödja det gemensamma föräldraskapet.

5.1 Litteraturstudie

Vi har gjort en litteraturstudie som ska besvaras med hjälp av vetenskapliga artiklar. Syftet med vår studie är att få fram den kunskapsstatus som redan finns inom vårt valda ämne. Målet med vår studie är att lyfta fram den tidigare kunskapen som finns om gemensamt föräldraskap efter en separation. Med hjälp av teorier och resultat, får vi svar på våra frågeställningar. Litteraturstudie som metod ger oss svar på våra frågeställningar, och vi utgår ifrån tidigare vetenskapliga artiklar och forskningar.

När vi gör en litteraturstudie kan den studien bli opålitlig ifall syftet inte är synligt ordentligt, eller sökningarna samt urvalen inte redovisas och en kritisk granskning fattas. Med hjälp av vetenskapligt material har vi avgränsat det urvalet som studierna baserar sig på, och på detta sätt fått relevans och kvalitet för vår studie.

5.2 Kvalitativ analys

I vår kvalitativa studie är det likheter vi söker efter med hjälp av teori och de vetenskapliga artiklar vi hittat. Om vi skulle ha valt att göra en enkätundersökning, skulle vi med fördel få fram människors tankar och upplevelser omkring ämnet. I analysfasen tar vi upp hur vi använder oss av artiklarna samt hur de ska bearbetas och analyseras. Dataanalysen kommer att syfta till att förstå, beskriva, förklara och tolka.

Undersökningsdesignen vi har valt kan få stora konsekvenser på undersökningen vi gör. Detta innebär att vi bör tänka på validitet och reliabilitet när vi undersöker under analysfasen. (Jacobsen 2012 s. 59)

Tolkning av artiklarna kommer att ske genom att resultaten sammanförs till en tabell. Med hjälp av tabellen har vi systematiserat innehållet vi fått från artiklarna. Systematisering kommer att hjälpa oss att beskriva artiklarnas egenskaper, men även ge en överblick om artiklarnas innehåll. En kvalitativ studie förutsätter att vi tar ställning till de kunskaper vi får under arbetets gång. Perspektivet på arbetet vi gör avgör hur bearbetningen och analysen kommer att ske i resultatet. Ifall perspektivet ändras under arbetets gång så kan även analysen förändras. (Forsberg & Wengström 2014 s. 50–51)

Vi har använt oss av innehållsanalys som vår analysmetod. Innehållsanalys innebär att vi fokuserar på att analysera artiklarna vi har läst, det gör att man skapar en helhetsbild. Typiskt för denna metod och för att underlätta för läsarna och skribenterna, är att man skriver upp sökningarna i en tabell. När man delar upp materialet i olika teman och kategorier, hjälper det att skapa meningsfullhet och gör det synligare för läsarna. (Danielson 2018 s. 285–297) Innehållsanalysens mål är att kunna beskriva och få fram de olika variationerna och likheterna det finns i material som man kommer att analysera. Det är viktigt att en innehållsanalys är en systematisk analys av artiklarna. (Lundman & Hällgren Graneheim 2017 s. 219–233)

5.3 Litteratursökning

I detta arbete har vi använt oss av en tabell, där vi lagt in de vetenskapliga artiklar som sammanfattas i detta arbete. I bilaga 1 kommer vår sökprocess tydligt upp, där vi har tagit fram sökord och träffar. Bilaga 2 behandlar de artiklar vi valt till vårt arbete, och sammanfattar kort deras innehåll. Tabellerna är bifogade i detta arbete som bilagor. Då vi har läst de utvalda artiklarna, har vi kategoriserat dem enligt de teman som vi ansåg passade ihop. Kategoriseringen sker i kapitel 6 där vi presenterar det material vi har läst. Det är en sammanfattning av de olika teman som vi ansåg kom upp i de olika artiklarna och grupperingen har skett enligt det. Genom att dela in de olika artiklarna enligt tema, gör det arbetet lättare att besvara frågorna som vi lagt upp, men gör det även lättare för läsaren att ta del av resultatet.

Det material som vi använder oss av är vetenskapliga artiklar. Litteraturen som används ska vara mellan åren 2010 och 2020 för att materialet ska vara så färskt och pålitligt som möjligt. Vi är kritiska till materialet och har läst igenom det, för att hitta de bästa artiklarna till vårt arbete. Artiklarna har vi valt genom att läsa igenom rubrikerna och sammandragningen, därefter har vi plockat ut de som vi ansåg var passande för vårt arbete. Därefter har vi läst igenom artiklarna och valt bort de artiklar som vi ansåg att inte uppnådde våra kriterier.

Vi har använt oss av olika sökord och med hjälp av dem kombinerat andra sökord. Våra inklusions- och exklusionskriterier har utformats med hjälp av dem. Vi har använt AND och OR på sökmotorerna i olika kombinationer. Vi har använt oss av vetenskapliga artiklar som är peer reviewed (referentgranskning).

För att hitta de artiklar vi har granskat i vårt arbete har vi använt oss av sökorden “Help for divorce”, “Daycare help divorce”, “Divorce daycare”, “Help for parents in divorce”, co-parenting, föräldraskap, good divorce, post divorce. Vi har använt oss av databaserna EBSCO, ScienceDirect och Google Scholar. Vi har prioriterat artiklar från Europa, och speciellt artiklar från de nordiska länderna, men även valt några artiklar från USA och Australien då forskning därifrån är tänkvärda att jämföra med Europa och Norden. I bilaga (1) kommer vi att noggrannare lägga in hur många träffar vi fått under sökningarna. Artiklarna vi valt tar upp tematiken i vårt arbete, och alla artiklar vi har använt oss av har varit på engelska. Det gemensamma i artiklarna är att de handlar alla om föräldraskap och separation. Vi har även strävat efter att begränsa artiklarna till barn under skolåldern (0–6 år). Några undantag har vi gjort då vi har hittat artiklar som annars uppfyller våra krav, men åldern inte gör det. De artiklar som inte uppfyllde våra krav har vi valt med eftersom vi anser att de kan hjälpa att utvidga våra svar. Vi har kategoriserat våra artiklar enligt våra frågor. Det betyder att vi har sökt artiklar som passar temamässigt med våra olika frågeställningar.

En stor del av artiklarna som hittades i sökningarna fokuserar sig enbart på barnets anknytning till ena föräldern, eller vuxnas tankar om sin barndom som separationsbarn där vi ansett att innehållet är för gammalt och därför har vi valt att exkludera liknande artiklar. Det har lett till att vi har begränsat antalet artiklar vi valt. En annan exkluderings

faktor är att då vi använt oss av t.ex. sökordet ‘co-parenting’ i EBSCO, så har en enorm del av sökresultatet inkluderat artiklar där bara ordet ‘parenting’ har funnits i nyckelorden, och artiklar fokuserat mycket på det ensamma föräldraskapet. Höga sökningsresultat från Google Scholar innehåller en stor del Thesus arbeten, som i vårt fall inte har varit användbara.

5.4 Etik

Eftersom Arcada har förbundit sig att följa de riktlinjer som finns för god vetenskaplig praxis, vilka utfärdades år 2012 i Finland av Forskningsetiska delegationen, måste vi som studenter hantera de etiska kraven som hör till. Alltså begärs det av oss att känna till de normer, värderingar och principer som t.ex. forskarsamhället kommit fram till när de gjort vägledande riktlinjer som vi bör följa. (Henricson 2017 s. 58)

Till God vetenskaplig praxis i studier vid Arcada hör att vi bör iaktta ärlighet, omsorgsfullhet och noggrannhet när vi dokumenterar och presenterar. Eftersom vi gör en litteraturstudie så måste vi komma ihåg att inte förfalska, stjäla eller plagiera tidigare data, hypoteser och metoder, detta kan förekomma ifall vi inte uppger en källa. Vi ska inte heller sätta in källor i källförteckningen som vi inte använt oss av. Vi måste även komma ihåg att ta hänsyn till etiken som finns inom vårt eget yrkesområde. Vi ska inte presentera oredlighet i vårt arbete, speciellt varsamma bör vi vara när det är frågan om en litteraturstudie eftersom undersökningsmaterialet är någon annans inhämtade kunskap och våra frågor kommer att ställas till litteraturen. (God vetenskaplig praxis vid Arcada)

6 PRESENTATION AV MATERIAL

I detta kapitel går vi igenom det material vi hittat och anses besvara våra frågeställningar. Vi har beslutat att dela in presentation av material i tre rubriker. Rubrikerna har vi valt med tanke på vilka centrala punkter som har kommit upp i artiklarna vi har läst som vi ska analysera, och även koppla in de teman vi har hittat med de frågor vi ha ställt. I detta kapitel kommer vi i kronologisk ordning gå igenom de artiklar vi har läst och de-

ras innehåll. De rubriker vi har använt oss av är: professionellas bemötande av familjer, gemensamma föräldraskapets betydelse samt barnets bästa.

6.1 Professionellas bemötande av familjer

Överland et al. (2012) tar upp i artikeln hur professionella på daghem kan stödja familjerna och föräldrarna i en separation. I artikeln poängteras att som professionell är det viktigt att inte ställa sig bakom någondera föräldern, utan hålla en öppen dialog med båda föräldrarna. Det är viktigt att ha en ömsesidig kommunikation med vårdnadshavarna, samt som professionell kunna uppmuntra föräldrarna att ha kontakt med varandra, för att tänka på barnets bästa och välmående. (Överland et al. 2011)

Professionella som jobbar på daghem upplever att de inte har fått tillräckligt med utbildning i hur man ska möta föräldrar som genomgår en separation. De professionella skulle gärna ha vägledning i arbetet om hur de ska bemöta familjerna. En sådan utbildning skulle hjälpa de professionella att känna sig mer professionella inom det arbetet och veta hur man ska reagera på ett mer professionellt sätt mot familjerna. Inte endast den enskilda professionella skulle ha nytta av det, utan hela teamet och personalen skulle gynnas av det. (Överland et al. 2014)

I Mahony et al. (2014) studie kom det fram att lärarna på daghemmet som möter barn och familjer i en separation upplever att en positiv attityd och ett gott bemötande spelar en stor roll för barnen. Det är viktigt att stöda barnen emotionellt (handledning, förbättring av barnets självkänsla), akademiskt (uppgifter, neutralt språk från lärarna) och med beteende (ge barnet möjligheter att ta kontroll över egna beteendet). Det stödet som lärarna ansåg vara viktigast var det emotionella stödet. Det ansågs viktigast för att barnet som upplever en separation kan uppleva stress och ha svårt att koncentrera sig, vilket kan göra det svårt för de andra stöden. Som lärare är det viktigt att ge en känsla av sammanhang och trygghet åt barnet. En del av lärarna hade även väldigt bra förståelse för hur svårt en del barn kunde ha det, och även förstå att tiden för läsning och läxor kunde minskas radikalt då barnet flyttade mellan två hem flera gånger i månaden. I de fallen erbjöd läraren att läsa tillsammans med barnet utöver den vanliga skoltiden. Det

var inte enbart viktigt att ha ett gott samarbete med barnen, utan även med föräldrarna. Det kunde hjälpa till att förstå i vilken situation barnet var och vad hen gick igenom.

Som det kommer upp i Rotters (2016) artikel är det viktigt att som professionell få kontakt med båda föräldrarna. Det är viktigt att få föräldrarna till samma nivå, för att de ska ha möjlighet att känna förståelse och empati tillsammans för hur barnet eventuellt känner för konflikter. Detta gör man i den psykologiska behandlingsformen 'Coparenting Treatment' (samarbetsbehandling), vilket är en behandling för familjer som har genomgått en separation där man fokuserar på samarbete med nya och positiva strategier för att få föräldrarna att kommunicera med varandra.

6.2 Gemensamma föräldraskapets betydelse

För att upprätthålla ett gott gemensamt föräldraskap kan det hjälpa att man har ett positivt socialt nätverk runt en. Det har visat sig att de föräldrar som har separerat och har ett positivt nätverk har mått bättre än de föräldrar som haft ett negativt socialt nätverk. Det att föräldrarna har ett positivt socialt nätverk och ett gott samarbete är väldigt viktigt för föräldrarnas välbefinnande, men påverkar även barnets anpassningsmöjligheter till de nya utmaningarna familjen kommer att ha framför sig. (Visser et al. 2017)

För att hjälpa föräldrarna till ett gemensamt föräldraskap, skriver Ferraro et al. (2016) och Sigal et al. (2011) om förslag till det. För att försöka få föräldrarna att samarbeta på ett bättre sätt, förutsätts det i USA att man som separerad förälder går på en samarbetsutbildning. Meningen med det är att man ska minska på föräldrakonflikterna och via det försöka öka föräldrarnas samarbete. I utbildningen kan föräldrar med minderåriga barn delta via nätet. För att få fram föräldrarnas åsikter och attityder har man undersökt saken genom två frågor: hjälper verktygssatsen att uppnå förändring i attityderna kring det gemensamma föräldraskapet och föräldrarnas beteende mot varandra? Och finns det särskilda undergrupper av provet som kan kräva andra metoder som endera utvidgar det program som finns nu eller kräver dessa en annan metod? Dessa frågor kommer man att få svar på efter att personer har gått utbildningen. Man har märkt en stor skillnad på barn där bara ena föräldern är med i bilden än om båda föräldrarna är närvarande. (Ferraro et al. 2016; Sigal et al. 2011)

Sigal et al. (2011) tar även upp om olika program som är riktade till föräldrar i en separation. För att nå ett bättre resultat med dessa program skulle det vara viktigt att de olika organisatörerna och domstolarna samarbetar. Dessa program har som mål att utveckla barnets välbefinnande efter separationsprocessen och att barnet kan hålla en god relation till båda föräldrarna.

I många fall när föräldrarna har separerat kan det leda till att barnet bor i två olika hem, där hemmen har olika regler och olika beteenden. Marschalls (2017) forskning bevisar att de olika reglerna och de olika beteenden påverkar barnet. Det kan påverka barnets personlighet starkt och barnets personlighet kan skifta beroende på hemmet. Forskningen fokuserar på hur barnet påverkas av de olika boendeformerna och vad som kan leda till dessa påverkningar. (Marschall 2017)

6.3 Barnets bästa

Professionella kan på daghemmet främja barnets bästa i en separation. I Överland et al. (2012) kommer det upp att man som professionell kan berätta för barnet om separationer och vad det egentligen innebär, speciellt i fall där barnet inte har fått en klar uppfattning om det än. Man kan tillsammans med barnet gå igenom temat och känslor som följer med hjälp av böcker, ritningar, sagor eller teater. Det kan eventuellt hjälpa barnet att bearbeta sakerna på ett bättre sätt.

Marschall nämner stora och mindre skillnader i hemmen. I barnets två olika hem kan det finnas olika regler, och för en del barn är det en fördel att ha olika regler i de olika hemmen. Men det kan även leda till att barnet har svårt att förstå varför de olika hemmen har olika regler, vilket i längden kan försvåra barnets personlighetsutveckling. Då de två hemmen är olika är det viktigt att man som föräldrar har ett gott samarbete med varandra, med öppen kommunikation och flexibilitet med de diverse reglerna för att stödja barnets utveckling. (Marschall 2017)

Zartler & Grillenberger kommer fram i sin undersökning att det sociala nätverket som ett barn ännu har då familjen bor tillsammans, spelar även en stor roll för barnet efter separationen. Det har en viktig roll för barnet som inte anser att deras sociala umgänge

ökar fast de bor växelvist hos föräldrarna. Men det upplevdes även att det sociala nätverket var uppdelat beroende på hos vilkendera föräldern barnet var. Hela processen och boendearrangemanget tog väldigt mycket energi av familjelivet vilket ledde till begränsad tid och energi för att upprätthålla de andra sociala relationerna. (Zartler & Grillenberger 2016)

Om föräldrarna har en dålig relation kan det påverka barnet negativt, och barnet har lättare att börja använda droger och den sociala anpassningen försvåras. Att ha ett gott gemensamt föräldraskap har gett en positiv inverkan på barnet, men även på det att uppfostringen kan vara relativt likadan i båda hemmen som barnet har. Det kan hjälpa barnet att känna trygghet i båda hemmen. Föräldrarnas relation till barnet spelar även en stor roll. Om föräldrarna har en varm relation till barnet påverkas barnet positivt och det minskar barnets stress och illamående. Barnet har även en mindre risk att börja använda rusmedel. (Sigal et al. 2011)

Lärarna i Mahony et al. (2014) beskrev arbetet med fokus på barnet bästa, och hur man arbetade med att få barnet att känna sig trygg och våga uttrycka sig i gruppen. Lärarna använde även sin fritid till att hjälpa barn som flyttade mellan hem och som hade svårt att hitta tid för läxor, vilket hjälpte till att skapa en trygg och stödjande miljö för barnet. Ett gott samarbete med föräldrar gjorde att de var mera medvetna om barnets situation och kunde förstå situationen bättre. (Mahony et al. 2014)

Samarbetesutbildningarna för de separerade i USA har en stor betydelse för barnets bästa. Man anser i USA att barnets bästa och intressen är det viktigaste när de är involverade i en separation. Det att barn kan drabbas av ekonomiska och känslomässiga problem i en separation kan man förminska genom att föräldrarna går på en samarbetsutbildning. Att man i ett tidigt skede av separationen kan se till barnets bästa och barnets intresse kan hjälpa barnet att behandla separationen, men även hjälpa föräldrarna att vara mera engagerade i barnets liv. Detta är viktigt i en separation, då barnet kommer att få flera hem än ett, och det är en stor förändring som sker. (Ferraro et al. 2016)

Visser et al. (2017) tar upp i sin forskning om hur barnet kan bli negativt påverkade av separationen om de har en dålig relation till föräldrarna, men även om föräldrarna har en

dålig relation mellan sig. Föräldrarnas goda samarbete hjälper barnet att anpassa den nya situationen snabbare och lättare. Föräldrarna som samarbetar prioriterar barnets bästa, men skapar även ett mer konstruktivt och flexibelt samföräldraskap.

7 ANALYS AV RESULTATET

I detta kapitel kommer vi att sammanställa vårt resultat av den litteratursökning som vi gjort och sedan koppla ihop det med den teoretiska referensramen. I slutet av båda kapitlen kommer vi att skriva en kort sammanfattning av de viktigaste punkterna vi kommit fram till. Analysen av vårt resultat delar vi upp enligt våra forskningsfrågor. Genom det kan vi tydligt besvara frågorna och ge läsaren en förståelse för vad vi har kommit fram till i vårt resultat. I analysen kopplar vi ihop våra artiklar med den teoretiska referensramen som vi använder oss av i form av källhänvisningar.

7.1 Hur kan de professionella stöda det gemensamma föräldraskapet under och efter en separation?

I Överland et al. (2011 & 2012) kommer det fram att man som professionell inte ska ställa sig bakom någondera föräldern, genom att ställa sig bakom ena så ökar risken att båda föräldrarna inte får samma information om barnet. Alla familjer är olika och behöver olika mycket stöd från daghemmet och professionella. Det betyder att man som professionell ska ha ett spel öga, hur man ska bemöta klienten i en situation så att bemötandet är professionellt. (Utbildningsstyrelsen 2019 s. 35–36)

Som professionell har det upplevts att man inte har fått tillräckligt med tillvägagångssätt för att bemöta föräldrarna som genomgår en separation (Överland et al. 2014). Till det skulle det behövas förstärka de professionellas kompetenser och hjälpa dem att hitta kompetenserna ännu bättre hos sig själva. Som Ranne (2005 s.16) tar upp är det fråga om dialog, delaktighet och att skapa gemenskap. För att man ska få en öppen dialog med klienterna kräver det att de professionella känner sig bekväma i sin egen roll.

Det kommer även upp i Mahony et al. (2014) artikel att ett gott bemötande spelar en väldigt stor roll för föräldrarna men även för barnen som är med om en separation. I det fallet är det viktigt att ha en lika bra kontakt med båda föräldrarna, men även ha en god förståelse över hur barnet känner och få en förklaring till barnets beteende som kan vara undvikande. Att ha ett professionellt bemötande är a och o för att behandla båda föräldrarna rättvist och lika, så att de båda kan känna sig trygga och förstådda i situationen. (Blennberger 2013 s. 121–147)

För att få ett bra samarbete med föräldrarna är det viktigt att föräldrarna får ett förtroende för daghemspersonalen, men även vice versa. Fördelen med att ha en bra kommunikation mellan daghem och vårdnadshavare är att man lätt kan byta information om barnet och dess välmående. Som professionell har man även en skyldighet att se till att barnet mår bra och på ett pedagogiskt sätt berätta och förklara åt hen vad separationen innebär, ifall det har blivit oklart. En av de viktigaste sakerna är ändå att lyssna till barnet och även med kroppsspråket uttrycka att man lyssnar och är engagerad i situationen. Man ska komma ihåg att alla människor är olika och en del har svårt att uttrycka sig verbalt, i dessa fall är det på de professionellas ansvar att hjälpa barnet att uttrycka sig på ett annat sätt. Det kan göras t.ex. genom ritningar, böcker eller teater. (Madsen 2001; Överland 2012)

För att ett barn ska få en trygg anknytning till daghemmets personal och känna sig trygg att vara där, kan det hjälpa att föräldrarna talar gott om daghemspersonalen och daghemmet i sig. Dock kan det hända att ett barn har haft en trygg anknytning till daghemspersonalen, men under separationen kan den trygga anknytningen försvinna. Det kan leda till att barnet inte vågar visa känslor på daghemmet och börjar reagera på saker på ett annat sätt än tidigare, något som Bowlby pratar om i sin anknytningsteori. (Tamm 2012; Askland & Sataøen 2014 s. 60)

Det vi såg att kom upp i alla artiklar som vi kunde koppla samman med den teoretiska referensramen, är det professionella bemötande. Det är viktigt att ha i åtanke hur man bemöter en person som är i en utmanande situation, då personen även kan se situationen som en kris. Som professionell är det viktigt att kunna lyssna på den andra men även visa att man kan få upp en bra kommunikation. Det är någonting som är viktigt i socio-

nomens arbetsroll, oberoende vilka klienter man möter och på vilken arbetsplats man är.

7.2 Vad kan stöda det gemsama föräldraskapet och barnets bästa?

Eriksons utvecklingsteori tar upp att alla människor lever i olika faser under livet, och personligheten utformas efter den fasen man är i. Det betyder att ens personlighet kan utformas och ändras beroende på vilken fas i livet hen befinner sig i. För ett barn som är med om en separation utformas en viss personlighet just då, men senare i livet kan personligheten förändras beroende på vad hen har gått igenom. (Tamm 2012 s. 49–65; Hwang & Nilsson 2019 s.58–63) Det som man har upplevt tidigare i sitt liv har fortfarande betydelse när man blir äldre och kommer in i en annan fas i livet. Om man har genomgått en god separation kan det sätta goda spår även för framtiden, och vice versa om man har upplevt en svår separation. Därför är det viktigt att professionella kan hjälpa familjerna mot den goda separationen, men även att föräldrarna själva strävar efter att se till barnets bästa. (Sigal et al. 2011; Visser et al. 2017)

Då det gäller barns bästa tar största delen av artiklarna upp att barnet påverkas negativt då hen utsätts för föräldrarnas konflikt. Bowlby (Tamm 2012) förklarar att då anknytningen bryts kan det leda till svårigheter som sorg och depression, vilket flera av artiklarna tar upp då de nämner negativa konsekvenser för barn i separationer. Framtida relationer kan påverkas under barndomen men även i framtiden efter att man genomgått en separation. (Sigal et al. 2011; Visset et al. 2017; Marschall 2017; Zartler & Grillenberger 2016)

För att föräldrar ska ha lättare att få ett gott gemensamt föräldraskap efter separationen, har vi nämnt att det i USA ordnas olika kurser för föräldrar som separerar. Kursens syfte är att hjälpa föräldrarna att lättare diskutera med varandra om uppfostringsfrågor och hur barnet ska bo. Sådana kurser behöver inte bara vara till nytta för föräldrarna utan hjälper även barnet att hålla en trygg anknytning till båda föräldrarna efter separationen. När barnet märker att föräldrarnas samarbete är gott, kan det hjälpa barnet att inte skylla på sig själv som orsak till separationen och upprätthålla en god relation till båda föräld-

rarna. Om/då kurserna har konstaterats fungera borde de tas fram i flera länder, för att främja det gemensamma föräldraskapet och barnets bästa. (Ferraro et al. 2016; Sigal et al. 2011)

Bowlby (Tamm 2012) menar med anknytningsteorin att det kan vara skadligt för ett barn att separeras från ena föräldern, då det kan leda till ångest, och därför kan dessa kurser vara till stor nytta för att hålla en god kontakt till båda föräldrar. Från det socialpedagogiska perspektivet är det viktigt att hålla en öppen dialog med föräldrarna, och hjälpa dem se möjligheterna till förändringen mot ett gott gemensamt föräldraskap. Risken finns ändå att man stöter på problem så som depression, sociala problem och hopplöshet. (Ranne 2005)

När man sammankopplar innehållet med den teoretiska referensramen ser vi hur viktiga utvecklings- och anknytningsteorin är för det gemensamma föräldraskapet och barnets bästa. Människans personlighet kan i samband med en separation förändras om man genomgår en sorts fas i livet. En utvecklingsfas som man genomgått som barn kan ha en positiv eller negativ effekt i senare faser av livet. Anknytningen är viktig för barnet, men även som vuxen kan man skapa nya viktiga anknytningar som då eventuellt bryts vid separationen.

8 DISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att diskutera om metoden och arbetsprocess samt materialet vi använt. Vi kommer även att ta upp i diskussionen om forskningsprocessens upplevelser som vi fått under arbetets gång. Arbetsfördelningen för vårt arbete kommer vi även att redovisa, samt en sammanfattning och eventuell fortsatt forskning för framtiden.

8.1 Metoddiskussion

Detta arbete var ett samarbete med Barnavårdsföreningen i Finland. Syftet med arbetet var att utveckla ett koncept där man kunde nå båda föräldrarna under och efter en separation, samt få dem att inse vikten av samarbetet och det gemensamma föräldraskapet.

Tillsammans med beställaren kom vi överens om att vi kunde göra en litteraturstudie där vi skulle hitta så färsk litteratur som möjligt som stöder detta tema. Tyngdpunkten var att ge verktyg åt de professionella inom området, hur man ska bemöta familjer som genomgår en separation, men även få föräldrarna att förstå hur viktigt det är för barnets bästa att ha ett bra gemensamt föräldraskap efter separationen.

Sökningsprocessen som vi genomförde var inte enkel, eftersom det var utmanande att hitta rätt sökord som passade till det tema vi sökte. Det ledde till att vi har fått söka hjälp från biblioteket angående sökningsprocessen, vilket vi i slutändan inte hade mycket hjälp av. Det var även utmanande för oss då det fanns begränsat antal artiklar på svenska och finska, vilket ledde till att vi fick använda oss av endast engelskspråkiga artiklar. Det engelska språket krävde mera tid till läsning och översättning, än om vi hade hittat artiklar på svenska eller finska. Vi hade från början som mål att använda oss av nordiska artiklar, men det visade sig även vara svårt att få tag på dem. Det ledde helt enkelt till att vi fick utvidga vår sökning till global. I detta arbete används det tio stycken vetenskapliga artiklar vi valt, som tar upp tre gemensamma teman; professionellas bemötande av familjer, gemensamma föräldraskapets betydelse och barnets bästa. Vi har fått fram en tydlig struktur i hur vi har presenterat artiklarna och kopplat ihop dem med den teori vi har använt oss av tidigare i arbetet. Ifall vi fått några flera artiklar skulle man ha kunnat få fram ett bredare perspektiv inom fokusområdet.

I arbetets bakgrund valde vi att behandla lagstiftning, vikten av gemensamt föräldraskap och dess betydelse, känslor under separation och barnets bästa. Som teoretisk referensram har vi valt att ta upp småbarnspedagogiken, socialpedagogiskt förhållningssätt, utvecklingsteorin och anknytningsteorin. Vi har valt att använda oss av dessa olika teman för att de stöder de forskningsfrågor vi har i arbetet.

Frågeställningarna i examensarbetet var följande:

Hur kan de professionella stöda det gemensamma föräldraskapet under och efter en separation?

Vad kan stöda det gemensamma föräldraskapet samt barnets bästa?

Det som upprepas mycket i vårt arbete är att alla människor reagerar på individuella sätt i olika situationer, vilket är viktigt för alla professionella att komma ihåg då man möter klienter, och även de klienter som genomgår eller har genomgått en separation.

Vi anser att vi har fått ett heltäckande svar till våra frågeställningar om hur professionella kan stöda det gemensamma föräldraskapet under och efter en separation, samt vad kan stöda det gemensamma föräldraskapet samt barnets bästa. Ifall vi hade valt en bredare syn på ämnet så hade vi haft möjligheten att arbeta med flera artiklar än vi har nu, men med det som vi nu har kommit fram till är vi nöjda med vårt resultat och det arbete vi har gjort.

Angående etiken i detta arbete har vi följt de riktlinjer som tas upp i Arcadas god vetenskaplig praxis, när det är frågan om en litteraturstudie. Det betyder i praktiken att vi har varit ärliga och noggranna med det material vi har använt. Vi har inte förfalskat eller plagierat tidigare data utan använt oss av den tolkning vi har fått om materialet.

8.2 Slutdiskussion

Då vi reflekterar kring den litteratur och information vi har hittat, kan vi konstatera att det är ett viktigt ämne som har behandlats. Det har funnits mycket litteratur om ämnet, vilket i början gjorde det väldigt lätt för oss att skriva bakgrunden och den teoretiska referensramen. Artiklarna vi sökte var inte lätta att hitta eftersom vi själva valde de specifika kraven för artiklarna och var väldigt kritiska med valen, och det syns i antalet artiklar vi har använt oss av. Den litteratur vi använt oss av i bakgrunden skulle vi gärna ha använt oss av i resultatet, men det var inte möjligt efter som det krävdes vetenskapliga artiklar. Vi skulle gärna ha använt oss av boken Att skiljas med barn - föräldrar i två hem av Malin Bergström från år 2018, eftersom vi ansåg att den hade svar på alla våra frågor.

Det som överraskade oss under arbetets gång var, hur svårt det var att hitta artiklar från Norden som hade med vårt ämne att göra. Det ledde till att vi fick hämta artiklar från andra länder, vilket vi i början inte hade tänkt oss. Genom att vi hittade artiklar från USA hjälpte det oss att få en bredare syn på hur det fungerar i andra länder. De kurser

som ordnas i USA för föräldrar som separerar var någonting nytt för oss alla och kunde även vara ett fungerande system i andra länder, speciellt vid svåra vårdnadstvister och separationer. Så i sista hand är vi tacksamma för att vi kunde hitta artiklar med ny information och kunskap som ingen av oss besatt från förut.

Som professionell är det viktigt att vara lyhörd för det stöd som just den specifika föräldern behöver, det kan vara en väldigt avgörande faktor för hur föräldrarna orkar igenom denna krävande process. Man bör som professionell vara medveten om hur en person kan reagera beroende på hur långt personen har kommit i bearbetningen, men man bör även veta vilka kunskaper man själv besitter. Tyngdpunkten i detta arbete var hur man som professionell kan hjälpa familjerna i svåra situationer, vilket stämmer in med de mål vi hade satt upp åt oss från början. Vi tycker att vi har uppnått syftet vi har lagt åt oss i början av arbetet, och frågorna har blivit besvarade. Vi hoppas att detta arbete kan hjälpa föräldrar att inse vikten av det gemensamma föräldraskapet efter separation och se till barnets bästa. Vi hoppas även att detta arbete kan hjälpa Barnavårdsföreningen att få en bredare blick över vad det finns för kunskap inom ämnesområdet.

Våra erfarenheter av detta examensarbete är att vi har haft en enorm nytta av det inför vårt nya kommande yrke. Vi har alla lärt oss mycket om ämnet men även fördjupat den kunskap vi hade från tidigare. Det har varit en glädje att få skriva för Barnavårdsföreningen och att bolla idéer med dem i början av processen. Vi kommer att ha nytta av detta tema oberoende inom vilket område vi kommer att jobba. För oss har hela arbetsprocessen gett mycket med i bagaget inför framtiden.

8.3 Arbetsfördelning

Under hela arbetsprocessen har vi haft regelbunden kontakt, och då vi bor nära varandra har vi haft möjlighet att ofta jobba tillsammans. Alla har varit ansvariga att på egenhand forska kring ämnet, och leta fram teorier och artiklar för arbetet. Genom gemensamma diskussioner har vi tillsammans bestämt vad som varit relevant för vårt arbete inom arbetets riktning. I början delade vi aldrig in arbetet i ansvarsområden, utan dök direkt in i forskandet, och medan arbetet pågick tog var och en ansvar över mindre områden. Vi

har alla läst igenom varandras texter och tillsammans bearbetat den för att få en tydligare helhet.

Vi anser att den största fördelen med att vara tre skribenter har varit då vi tillsammans har kunnat prata idéer och tankar, och fått ta del av olika synpunkterna och tankarna från tre håll. En nackdel var ibland att försöka hänga med i de andras ändringar och uppdateringar i texten, men vi lyckades hitta ett för oss fungerande system och tycker oss ha lyckats bra med detta arbete.

8.4 Fortsatt forskning

Examensarbetets frågeställningar har besvarats så gott som möjligt. För vidare fortsatta studier skulle ett examensarbete om samma tema vara bra, men tyngdpunkten skulle ligga på arbete med komplicerade och svårt utredda separationer. Detta examensarbete kunde utvidgas och fördjupas genom att göra en intervjustudie med professionella som jobbar inom småbarnspedagogiken, samt föräldrar som genomgått en separation. Detta är ett tema som alltid kommer vara aktuellt och eventuellt blir mer vanligt, då man i dagens läge separerar mer och mer inom barnfamiljer. Detta gör att det självklart finns ett ökat behov av ständigt ny forskning inom detta område.

KÄLLOR

- Airio, I., *Avioero suomalaiseseen tapaan. Lähivanhemman ja lasten taloudellinen selviäminen avioerosta*. Verket: Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) 2010. Perhepiirissä. Helsinki: Kela, 196–214.
- Askland, L. & Sataøen, S., 2014, *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*, 2 uppl., Liber AB, Stockholm.
- Barnavårdsföreningen, *Om oss. Stärkt föräldraskap - bättre barndom*. Tillgänglig: <https://bvif.fi/sv/omoss/>. Hämtad: 17.10.2019.
- Bergström, M., Fransson, E., Modin, B., Gustafsson, P.A., & Hjern, A., 2015, Fifty moves a year: is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children?, *Journal of Epidemiology & Community Health*, 69(8), s. 769-774.
- Bergström, M., 2018, *Att skiljas med barn - föräldrar i två hem*, Balto Print, Litauen.
- Blennberger, E., 2013, *Bemötandets etik*, 1:2 uppl., Studentlitteratur, Lund
- Cederlund, C. & Berglund, S-A., 2014, *Socialpedagogik: pedagogiskt socialt arbete*, Liber AB, Stockholm.
- Danielson, E. 2018, *Kvalitativ innehållsanalys*. I verket: Henricson, M. (red.). Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad, Studentlitteratur AB, Lund.
- Ensi ja turvakotienliitto, *Vanhemman opas: tietoa ja tukea lapsiperheen eroon*.
- Ferraro, A.J., Malespin, T., Oehme, K., Bruker, M. & Opel, A., 2016, Advancing Co-parenting Education: Toward a Foundation for Supporting Positive Post-Divorce Adjustment, *Child and Adolescent Social Work Journal*, 33, s. 407–415.
- Forsberg, C. & Wengström, Y., 2013, *Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdningsforskning*, 3 uppl., Natur & Kultur, Stockholm.
- Hakovirta, M., 2010, Lapsiköyhyys ja lapsen elatus vanhempien eron jälkeen, *Yhteiskuntapolitiikka – YP*, 3, s. 293-302.
- Hakulinen, T., Laajasalo, T. & Mäkelä, J., 2019, *Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen: teoriasta käytäntöön*, Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos, Helsinki.
- Henricson, M., 2012, *Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad*, Studentlitteratur, Lund.
- Hwang, P. & Nilsson, B., 2019, *Utvecklingspsykologi*, 4 uppl., Natur och Kultur, Stockholm.

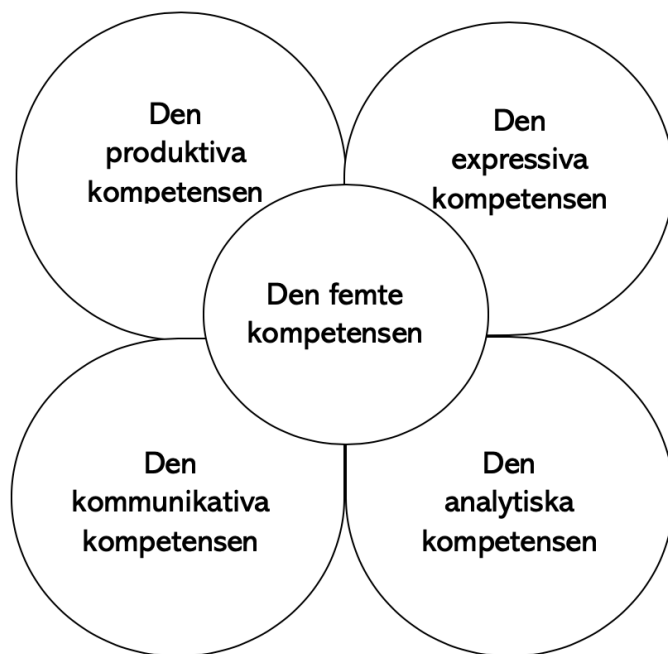
- Jacobsen, D.I., 2012, *Förståelse, beskrivning och förklaring - Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Studentlitteratur, Lund.
- Karvonen, S. & Salmi, M., 2016, *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*, Helsinki. Tillgänglig: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Hämtad: 2.1.2020.
- Krause, Å., 2019, *Lämnad: Att överleva en oväntad separation*, Natur & Kultur, Stockholm.
- Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19830361>. Hämtad: 24.10.2019.
- Lag om småbarnspedagogik 13.7.2018/540. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20180540>. Hämtad: 21.10.2019.
- Lapsiasia.fi, FN:s konvention om barnets rättigheter. Tillgänglig: <http://lapsiasia.fi/sv/lapsen-oikeudet/>. Hämtad: 21.10.2019.
- Lundman, B & Hällgren Graneheim, U., 2017, *Kvalitativ innehållsanalys*. I verket: Höglund Nielsen, B & Granskär, M (red.). Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård, Studentlitteratur AB, Lund.
- Madsen, B., 2001, *Socialpedagogik*, Lund: Studentlitteratur, 244.
- Madsen, B., 2010, *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*, Studentlitteratur.
- Mahony, L., Walsh, K., Lunn, J. & Petriwskyj, A., 2014, Teachers Facilitating Support for Young Children Experiencing Parental Separation and Divorce, *Journal of Child & Family Studies*, 24(10), s. 2841–2852.
- Marschall, A., 2017, When everyday life is double looped: Exploring children's (and parents') perspectives on post-divorce family life with two households, *Children & Society*, 31(5), s. 342–352.
- Mäkijärvi, L., 2014, *Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien erossa*, Docendo Oy, Jyväskylä.
- Nationalencyklopedin. *Skilsmässa*. Tillgänglig: <https://www-ne-se.ezproxy.arcada.fi:2443/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/skilsm%C3%A4ssa>. Hämtad: 12.3.2020.
- Ranne, K., 2005, *Sosiaalipedagogiikka ja ammatillinen pätevyys*. Verket: Ranne, K., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.), 2005, *Sosiaalipedagoginen ammatillisuus: Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi*, Sa takunnan ammattikorkeakoulu, Björneborg.

- Rissanen, A., Kääriäinen, A., Rantala, K., Saraoja, L & Aikio, M., 2017, Vuoroasumisen periaatteet ja sopiminen vanhempien ja viranomaisten käsityksinä, *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 25(1), s. 38–56.
- Rotters, A., 2016, A Model for Developing a Coparenting Relationship After Protracted Litigation: The Case of Antonia, A 14-Year-Old Caught in the Crossfire, *Journal of Clinical Psychology: In Session*, 72(5), s. 484-497.
- Sigal, A., Sandler, I., Wolchik, S. & Braver, S., 2011, Do Parent Education Programs Promote Healthy Post-Divorce Parenting? Critical Distinctions and a Review of the Evidence, *Family Court Review*, 49(1), s. 120–139.
- Sinkkonen, J., 2018, *Kiintymyssuhteet elämänkaareissa*, Duodecim Oy, Helsinki.
- Social- och hälsovårdsministeriet, 2018, *Barnets vardag efter separationen - plan för samarbetet mellan föräldrarna*. Tillgänglig: <https://stm.fi/documents/1271139/4929306/Föräldraplan+del+1+-+Information+till+föräldrarna/4a4fc7a7-4d1d-40f7-81a7-1ff980ce3f43>. Hämtad 23.10.2019.
- Statistikcentralen, 2010, *Pientuloisuus ikäryhmittäin ja lapsikäyhyys*. Tillgänglig: http://www.stat.fi/til/tjt/2008/01/tjt_2008_01_2010-01-26_kat_004_fi.html#_ga=2.117455369.1298159888.1571848722-1844769460.1571848722. Hämtad: 23.10.2019.
- Statistikcentralen, 2018, *Äktenskap och skilsmässor år 1990–2017, tvåkönade par*. Tillgänglig: https://www.stat.fi/til/ssaaty/2017/ssaaty_2017_2018-05-08_tie_001_sv.html. Hämtad: 14.10.2019.
- Svenska Yle, 2019, *40 000 barn upplever en skilsmässa årligen- många föräldrar har svårt att skilja på föräldraskap och partnerskap*. Tillgänglig: <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/04/29/40-000-barn-upplever-en-skilsmassa-arligen-manga-foraldrar-har-svart-att-skilja>. Hämtad: 14.10.2019.
- Tamm, M., 2012, *Psykosociala teorier vid hälsa och sjukdom*, 3:1 uppl., Studentlitteratur AB, Lund.
- Utbildningsstyrelsen, 2019, *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018*. Tillgänglig: https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/grunderna-for-planen-for-smabarnspedagogik-2018_0.pdf. Hämtad: 17.10.2019.
- Visser, M., Finkenauer, C., Schoemaker, K., Kluwer, E., van der Rijken, R., van Lawick, J., Bom, H., Clasiën de Schipper, J. & Lamers-Winkelmann, F., 2017, I'll Never Forgive You: High Conflict Divorce, Social Network and Co-Parenting Conflicts, *Journal of Child and Family Studies*, 26(11), s. 3055–3066.

- Väestöliitto, 2020, *Eronneisuus lapsiperheissä*. Tillgänglig: https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/eronneisuus_lapsiperheissa/. Hämtad 2.1.2020.
- Yrkeshögskolan Arcada, 2018, *God vetenskaplig praxis i studier vid Arcada*. Tillgänglig: https://start.arcada.fi/system/files/media/file/2019-06/god_vetenskaplig_praxis_i_studier_vid_arcada.pdf. Hämtad: 19.10.2019
- Zartler, U. & Grillenberger, K., 2016, Double Homes – Doubled Social Ties? Children’s Relationships in Post-Divorce Shared Residence Arrangements, *Children & Society*, 31(2), s. 144–156.
- Äktenskapslag 13.6.1929/234. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1929/19290234>. Hämtad: 13.3.2020
- Överland, K., Thorsen, A.A. & Ströksen, I., 2011, The beliefs of teachers and daycare staff regarding children of divorce: A Q methodological study, *Teaching and Teacher Education*, 28(3), s. 312-323.
- Överland, K. & Ströksen, I., 2012, Daycare Children of Divorce and Their Helpers, *Springer Science+Business Media B.V.*
- Överland, K., Ströksen, I., Brun, E. & Arstad Thorsen, A., 2014, Daycare Staff Emotions and Coping Related to Children of Divorce: A Q Methodological Study, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 58(3), s. 361-384.

FIGURER

Figur 1. Madsens bildningsblomma.

BILAGOR

Bilaga 1. Sökprocessen

Databas & datum	Sökord	Begränsning	Träffar	Orsak till exkludering	Inkluderade
EBSCO 9.2.2020	Co- parenting	Årtal 2010-2020 Peer reviewed	36		1
Google Scholar 15.11.19	Divorce daycare	Årtal 2010-2020 Peer reviewed	9470	Motsvarade inte våra kriterier	0
Google Scholar 15.11.29	Help for parents in divorce	Årtal 2010-2020 Peer reviewed	91600		1
EBSCO 18.11.19	Help for divorce	Årtal 2010-2020 Peer reviewed	10		1
EBSCO 25.11.19	Post-divorce	Årtal 2013-2018	27		3
ScienceDirect 17.12.19	Divorce or separation and kindergarten or daycare	Årtal 2010-2020 Research articles	12		1
EBSCO 6.2.2020	Professionals, divorce AND children	Årtal 2010-2020 Full text	46		1
Google Scholar 10.2.2020	Divorce, parenting, parent education,	Årtal 2010-2020, Full text	13		1
EBSCO 9.2.2020	Help for parents in divorce	Årtal 2010-2020, Academic Journals, Full text	1		1

Bilaga 2.

Författare & Årtal	Titel	Land	Sökmotor	Urval	Resultat	Nr.
Mahony, L., Walsh, K., Lunn, J. & Petriwskyj, A., 2014	Teachers Facilitating Support for Young Children Experiencing Parental Separation and Divorce	Australien	EBSCO	21 professionella	Professionellas tankar om metoder i arbete med barn i skilsmässor	1
Överland, K., Ströksen, I., 2012	Daycare Children of Divorce and Their Helpers	Norge	Google Scholar	33 deltagare	Resultatet visar olika synpunkter mellan daghemspersonalen. Utbildning och skolningar för daghemspersonalen inom ämnet togs upp som ett förslag.	2
Överland, K., Ströksen, I., Brun, E., Arstad Thorsen, A., 2014	Daycare staff emotions and Coping related to children of divorce: A Q Methodological study	Norge	EBSCO	64 daghems anställda från fyra olika kommuner	Personalen på daghemmen bör man arbeta med att lindra sorgen och frustrationen bland barnen. Personalen bör även arbeta i team och få vägledning av olika experter.	3
Marschall, A., 2017	When everyday life is double looped. Exploring children's (and parents') perspectives on post-divorce family and life with two households.	Danmark	EBSCO	10 barn	Barns tankar, åsikter och erfarenheter om växelvist boende.	4

Ferraro, A.J., Male-spin, T., Oehme, K., Bruker, M., Opel, A., 2016	Advancing Co-parenting Education: Toward a Foundation for Supporting Positive Post-Divorce Adjustment.	USA	EBSCO		Samarbetsutbildning som ökar föräldrarnas samarbete sinsemellan efter en skilsmässa och minska på föräldrakonflikten.	5
Zartler, U., Grillenberger, K., 2017	Doubled Homes- Doubles Social Ties? Children's Relationships in Post-Divorce Shared Residence Arrangements.	Österrike	EBSCO	14 barn i åldern 10-14, som bor växelvist (50/50) boende hos föräldrarna	Växelvistboende hos föräldrar	6
Överland, K., Thorsen, A.A., Ströksen, I., 2011	The beliefs of teachers and daycare staff regarding children of divorce: A Q methodological study.	Norge	ScienceDirect	40 uttalande	Personalen bör vara medvetna om riskfaktorer om familjens skilsmässa och konsekvenserna för barnen. Utbildning för personalen rekommenderades i resultatet.	7
Visser, M., Finkenauer, C., Schoemaker, K., Kluwer, E., van der Rijken, R., van Lawick, J., Bom, H., Clasien de Schipper, J. & Lamers-Winkelmann, F. 2017.	I'll never forgive You: High conflict divorce, social network, and co-parenting conflicts	Nederländerna	EBSCO	136 + 110 deltagare	Resultatet visar sambandets betydelse mellan det sociala nätverket, konflikter och förlåtelse.	8

Sigal, A., Sandler, I., Wolchik, S., Braver, S., 2011	Do Parent Education Programs Promote Healthy Post-Divorce Parenting? Critical Distinctions and a review of the Evidence.	USA	Google Scholar		Domstolsanslutna program för skilsmässor. Föräldrars relation till varandra kan påverka barnet negativt, och det gemesamma föräldraskapet har gett ett gott resultat.	9
Rotter, A., 2016	A model for developing a coparenting relationship after protracted litigation: The case of Antonia, a 14-year-old caught in the crossfire	USA	EBSCO	2 föräldrar och 1 barn	Arbete tillsammans med föräldrar och deras barn, i hopp om att förbättra det gemensamma föräldraskapet och relationen mellan far och barn.	10